

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
JEANA RICHARDA DE LA TOURA
przedstawiona w dniu 22 kwietnia 2021 r.¹

Sprawa C-30/20

RH
przeciwko
AB Volvo,
Volvo Group Trucks Central Europe GmbH,
Volvo Lastvagnar AB,
Volvo Group España SA

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Madrid (sąd gospodarczy nr 2 w Madrycie, Hiszpania)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (UE) nr 1215/2012 – Jurysdykcja szczególna – Artykuł 7 pkt 2 – Jurysdykcja w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego – Miejsce, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę – Miejsce, w którym szkoda się urzeczywistniła – Żądanie naprawienia szkody spowodowanej przez kartel uznany za niezgodny z art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym – Bezpośrednie wskazanie właściwego sądu – Miejsce nabycia dóbr – Miejsce siedziby – Możliwość ustanowienia przez państwa członkowskie koncentracji właściwości

I. Wprowadzenie

1. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Madrid (sąd gospodarczy nr 2 w Madrycie, Hiszpania), dotyczy wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych².
2. Wniosek ten złożono w ramach rozpatrywania powództwa wytoczonego przez RH, z siedzibą w Kordobie (Hiszpania), o naprawienie szkody wyrządzonej mu naruszeniem art. 101 TFUE i art. 53 Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym z dnia 2 maja 1992 r.³, przeciwko czterem spółkom grupy Volvo, z których trzy mają siedziby w państwach członkowskich innych niż Królestwo Hiszpanii.

¹ Język oryginału: francuski.

² Dz.U. 2012, L 351, s. 1.

³ Dz.U. 1994, L 1, s. 3, zwanego dalej „porozumieniem EOG”.

3. Do Trybunału zwrócono się o wyjaśnienie, czy art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 wskazuje bezpośrednio sąd właściwy, bez odsyłania do przepisów wewnętrznych państw członkowskich.

4. Chociaż odpowiedź na to pytanie można prawdopodobnie wywieść z niektórych orzeczeń Trybunału, a w szczególności z najnowszych orzeczeń w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego, to wydaje się jednak, w szczególności w świetle wątpliwości wyrażonych przez sąd odsyłający, że odpowiedź tę należałoby uzupełnić w odniesieniu do trzech innych, ściśle ze sobą powiązanych zagadnień.

5. W odniesieniu bowiem do złożonego sporu, którego przedmiot stanowi żądanie naprawienia szkód spowodowanych praktykami antykonkurencyjnymi, cele pewności prawa i skuteczności uzasadniają udzielenie sądom krajowym użytecznych wskazówek w kwestii wskazania sądu właściwego miejscowo i współlistnienia szeregu łączników przyjętych w orzeczeniach Trybunału. Przy tej okazji należy również zbadać kwestię swobody państw członkowskich, podniesioną przez niektóre z nich w uwagach na piśmie, w odniesieniu do koncentracji rozpoznawania tego rodzaju sporów przed wyspecjalizowanymi sądami.

6. Przedstawię w związku z tym powody, które skłaniają mnie do uznania w istocie, że:

- art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 określa zarówno jurysdykcję krajową sądu, do którego wniesiono powództwo, jak i jego właściwość w ramach rozdziału właściwości na szczeblu krajowym pomiędzy sądami danego państwa członkowskiego;
- w okolicznościach sprawy rozpoznawanej w postępowaniu głównym sądem właściwym miejscowo jest sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się miejsce nabycia odnośnych dóbr;
- państwa członkowskie mogą w ramach krajowej organizacji sądownictwa zdecydować o skoncentrowaniu rozpoznawania sporów dotyczących praktyk antykonkurencyjnych przed określonymi wyspecjalizowanymi sądami, z zastrzeżeniem poszanowania zasad równoważności i skuteczności.

II. Rozporządzenie nr 1215/2012

7. Motywy 15, 16 i 34 rozporządzenia nr 1215/2012 mają następujące brzmienie:

„(15) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i opierać się na zasadzie, że jurysdykcję w ogólności [co do zasady] mają sądy miejsca zamieszkania [względnie siedziby] pozwanego. Tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze [być zawsze dostępna], z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub autonomię stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania [uzasadniony jest inny łącznik]. Siedziba osób prawnych musi być zdefiniowana wprost [w sposób autonomiczny] w rozporządzeniu celem wzmocnienia przejrzystości wspólnych przepisów i uniknięcia konfliktów kompetencyjnych.

(16) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania [lub siedziby] powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Istnienie ścisłego związku powinno zagwarantować pewność prawną oraz uniknięcie możliwości pozywania pozwanego przed sąd państwa członkowskiego, którego pozwany nie mógł rozsądnie przewidzieć. Ma to istotne znaczenie zwłaszcza w przypadku sporów dotyczących zobowiązań pozaumownych wynikających z naruszenia prywatności i innych dóbr osobistych, w tym zniesławienia.

[...]

(34) W celu zapewnienia ciągłości pomiędzy [Konwencją z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych⁴, zmienioną późniejszymi konwencjami o przystąpieniu nowych państw członkowskich do tej konwencji⁵], rozporządzeniem [Rady] (WE) nr 44/2001 [z dnia 22 grudnia 2000 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych⁶] a niniejszym rozporządzeniem powinny być przewidziane przepisy przejściowe. Dotyczy to również wykładni postanowień [tej] konwencji [...] oraz zastępujących ją rozporządzeń dokonywanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej”.

8. Artykuł 1 rozporządzenia nr 1215/2012, należący do jego rozdziału I, noszącego tytuł „Zakres stosowania i definicje”, przewiduje w ust. 1:

„Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie w sprawach cywilnych i handlowych, niezależnie od rodzaju sądu. [...]”

9. Rozdział II tego rozporządzenia, zatytułowany „Jurysdykcja”, zawiera w sekcji 1, której przedmiotem są „[p]rzepisy ogólne”, art. 4–6.

10. Artykuł 4 ust. 1 rzeczonego rozporządzenia stanowi:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

11. Zgodnie z art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012:

„Osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami ustanowionymi w sekcjach 2–7 niniejszego rozdziału”.

12. Sekcja 2 wspomnianego rozdziału, zatytułowana „Jurysdykcja szczególna”, obejmuje art. 7–9.

⁴ Dz.U. 1972, L 299, s. 32.

⁵ Zwaną dalej „konwencją brukselską”.

⁶ Dz.U. 2001, L 12, s. 1.

13. Artykuł 7 ust. 2 rozporządzenia nr 1215/2012 ma następujące brzmienie:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może być pozwana w innym państwie członkowskim:

[...]

2) w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego – przed sądy miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”.

14. Artykuł 26 wspomnianego rozporządzenia, znajdujący się w sekcji 7 rozdziału II, zatytułowanej „Umowa dotycząca jurysdykcji”, przewiduje w ust. 1:

„Jeżeli sąd państwa członkowskiego nie ma jurysdykcji na podstawie innych przepisów niniejszego rozporządzenia, uzyskuje on jurysdykcję, jeżeli pozwany przed tym sądem wda się w spór. Niniejszy przepis nie ma zastosowania, jeżeli pozwany wdaje się w spór w tym celu, aby podnieść zarzut braku jurysdykcji lub jeżeli inny sąd ma na podstawie art. 24 jurysdykcję wyłączną”.

III. Stan faktyczny w postępowaniu głównym i pytanie prejudycjalne

15. Jak wynika z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, RH z siedzibą w Kordobie nabyło w latach 2004–2009 od dealera Volvo Group España, SA na potrzeby swojej działalności w zakresie transportu drogowego pięć samochodów ciężarowych. Własność jednego z samochodów ciężarowych została przeniesiona na RH w 2008 r. po zakończeniu umowy leasingu.

16. W dniu 19 lipca 2016 r. Komisja Europejska wydała decyzję C(2016) 4673 final dotyczącą postępowania przewidzianego w art. 101 [TFUE] oraz art. 53 Porozumienia EOG (sprawa AT.39824 – Samochody ciężarowe), której streszczenie opublikowano w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej* z dnia 6 kwietnia 2017 r.⁷.

17. W decyzji tej Komisja stwierdziła istnienie kartelu pomiędzy piętnastoma producentami samochodów ciężarowych, w tym AB Volvo, Volvo Lastvagnar AB i Volvo Group Trucks Central Europe GmbH w okresie od dnia 17 stycznia 1997 r. do dnia 18 stycznia 2011 r. w odniesieniu do dwóch kategorii towarów, mianowicie samochodów ciężarowych o masie od 6 do 16 ton (średnie samochody ciężarowe) i samochodów ciężarowych o masie przekraczającej 16 ton (duże samochody ciężarowe), zarówno samochodów ciężarowych skrzyniowych, jak i ciągników siodłowych.

18. Zgodnie z tą decyzją⁸ „[n]aruszenie to polegało na dokonaniu ustaleń w zmwie dotyczących określania cen i podwyższania cen brutto samochodów ciężarowych na terytorium [Europejskiego Obszaru Gospodarczego, zwanego dalej »EOG«]; oraz harmonogramu i przenoszenia kosztów wprowadzania technologii emisji dla średnich i dużych samochodów ciężarowych, co jest wymagane przez standardy EURO 3–6. Główne siedziby przedsiębiorstw, o których mowa, były bezpośrednio zaangażowane w dyskusje na temat cen, podwyższania cen i wprowadzania nowych standardów emisji do 2004 r. Począwszy co najmniej od sierpnia 2002 r., dyskusje te odbywały się

⁷ Dz.U. 2017, C 108, s. 6, zwaną dalej „decyzją w sprawie kartelu samochodów ciężarowych”.

⁸ Punkty 9–11 [tłumaczenie częściowo nieoficjalne].

za pośrednictwem niemieckich spółek zależnych, które w różnym stopniu informowały główne siedziby o tych dyskusjach. Dyskusje prowadzono w ramach stosunków wielostronnych i dwustronnych. Ustalenia dokonane w zmwowie obejmowały porozumienia i praktyki uzgodnione dotyczące określania cen i podwyżek cen brutto w celu wyrównania ich na terytorium EOG oraz harmonogramu i przenoszenia kosztów wprowadzenia technologii emisji, wymaganej przez standardy EURO 3–6. Naruszenie dotyczyło całego EOG i trwało od dnia 17 stycznia 1997 r. do dnia 18 stycznia 2011 r.”.

19. W konsekwencji Komisja nałożyła grzywny na wszystkie przedsiębiorstwa biorące udział w kartelu, w tym na Volvo, Volvo Lastvagnar i Volvo Group Trucks Central Europe, z wyjątkiem przedsiębiorstwa, które korzystało ze zwolnienia⁹.

20. RH pozwało Volvo, Volvo Lastvagnar i Volvo Group Trucks Central Europe oraz hiszpańską spółkę zależną tych spółek dominujących, Volvo Group España (zwane dalej „spółkami Volvo”).

21. Spółki te zakwestionowały jedynie jurysdykcję krajową¹⁰ sądu odsyłającego. Powołały się one na art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 i na orzecznictwo Trybunału, z których wynika, że ustanowiony w nim łącznik jurysdykcyjny, a mianowicie „miejsce, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”, jest pojęciem prawa Unii i oznacza miejsce, w którym nastąpiło zdarzenie powodujące powstanie szkody, w niniejszym przypadku miejsce, w którym zawarto kartel dotyczący samochodów ciężarowych. Nie można go utożsamić z miejscem siedziby powoda, a ponadto znajdowało się ono poza Hiszpanią, w innych państwach członkowskich.

22. Sąd odsyłający wskazuje, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału jurysdykcja krajowa sądu hiszpańskiego może być uzasadniona ze względu na miejsce zaistnienia szkody. Przypomina, że zgodnie z wyrokiem z dnia 21 maja 2015 r., CDC Hydrogen Peroxide¹¹, miejscem tym jest miejsce siedziby osoby poszkodowanej. Sąd ów dodaje, że w wyroku z dnia 29 lipca 2019 r., Tibor-Trans¹², który dotyczył powództwa wniesionego na Węgrzech przeciwko innemu członkowi tego samego kartelu, mającego taki sam przedmiot jak powództwo RH, Trybunał orzekł, że „jeżeli rynek, na który ma wpływ antykonkurencyjne zachowanie, stanowi rynek państwa członkowskiego, na którego terytorium miała wystąpić podnoszona szkoda, należy uznać, że do celów zastosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 miejsce urzeczywistnienia się szkody znajduje się w tym państwie członkowskim”¹³.

23. Sąd odsyłający wyraża wątpliwości co do tego, czy orzecznictwo to odnosi się do jurysdykcji krajowej sądów państwa członkowskiego, w którym wystąpiła szkoda, czy też ustala również bezpośrednio sąd właściwy miejscowo w tym państwie członkowskim.

⁹ Zobacz pkt 15 decyzji w sprawie kartelu samochodów ciężarowych. Zgodnie z informacjami dostarczonymi przez Komisję w 2019 r. (<https://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>, s. 3), łączna kwota tych grzywien była najwyższa spośród wszystkich grzywien nałożonych od 1969 r.

¹⁰ Sąd odsyłający podkreślił, że pozwane nie zakwestionowały jego właściwości miejscowej, w związku z czym należy uznać, że spółki te zaakceptowały w sposób dorozumiany właściwość sądu, przed którym wytoczono powództwo na podstawie art. 56 Ley de Enjuiciamiento Civil 1/2000 (ustawy o postępowaniu cywilnym 1/2000) z dnia 7 stycznia 2000 r. (BOE nr 7 z dnia 8 stycznia 2000 r., s. 575).

¹¹ C-352/13, zwanym dalej „wyrokiem CDC Hydrogen Peroxide”, EU:C:2015:335 (pkt 52, 53).

¹² C-451/18, zwanym dalej „wyrokiem Tibor-Trans”, EU:C:2019:635.

¹³ Wyrok Tibor-Trans (pkt 33).

24. Sąd odsyłający wyjaśnia, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Tribunal Supremo (sądu najwyższego, Hiszpania)¹⁴ norma ustanowiona w art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 nie reguluje rozdziału właściwości miejscowej między sądami danego państwa. W związku z tym, w braku szczególnego przepisu krajowego określającego właściwość miejscową sądu w sprawach mających za przedmiot powództwo z zakresu prawa prywatnego konkurencji, właściwymi przepisami jurysdykcyjnymi są te, które mają zastosowanie w dziedzinie nieuczciwej konkurencji, ustanowione w art. 52 ust. 1 pkt 12 ustawy o postępowaniu cywilnym 1/2000. W konsekwencji sądem właściwym jest sąd miejsca, w którym szkoda zaistniała, czyli miejsce nabycia samochodu lub zawarcia umowy leasingu.

25. Sąd odsyłający uważa, że art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 można interpretować w ten sam sposób, w który czyni to Trybunał w orzecznictwie dotyczącym jurysdykcji do rozpoznania powództwa dotyczącego odpowiedzialności umownej. W wyrokach z dnia 3 maja 2007 r., *Color Drack*¹⁵, i z dnia 9 lipca 2009 r., *Rehder*¹⁶, Trybunał orzekł, że art. 5 pkt 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 wskazuje bezpośrednio właściwy sąd, bez odsyłania do przepisów wewnętrznych państw członkowskich. Jeżeli tak jest, to sądem właściwym byłby sąd miejsca siedziby poszkodowanego w wyniku kartelu.

26. W tych okolicznościach Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madrid (sąd gospodarczy nr 2 w Madrycie) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy art. 7 pkt 2 rozporządzenia [nr 1215/2012], zgodnie z którym osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może być pozwana w innym państwie członkowskim: »w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego – przed sądy miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę«, należy interpretować w ten sposób, że określa on jedynie jurysdykcję krajową sądów państwa członkowskiego, w którym znajduje się miejsce zdarzenia wywołującego szkodę, zatem dla ustalenia sądu krajowego właściwego miejscowo na terytorium tego państwa stosuje się krajowe przepisy postępowania cywilnego, czy też należy go interpretować jako przepis mieszany, który określa w sposób bezpośredni zarówno jurysdykcję krajową, jak i właściwość miejscową sądu krajowego bez potrzeby odwoływania się do uregulowań krajowych?».

27. Uwagi na piśmie przedłożyły Trybunałowi spółki Volvo, rządy hiszpański, francuski i niderlandzki oraz Komisja.

28. Rozprawa, która została pierwotnie wyznaczona na dzień 17 grudnia 2020 r., została odwołana ze względu na kryzys sanitarny, a pytanie zadane w celu uzyskania odpowiedzi ustnej przekształcono w pytanie wymagające odpowiedzi na piśmie i uzupełniono innymi pytaniami. Spółki Volvo oraz rząd hiszpański i Komisja udzieliły odpowiedzi na te pytania w wyznaczonych terminach.

¹⁴ Sąd odsyłający przytacza postanowienie Tribunal Supremo, Sala de lo Civil (sądu najwyższego, izba cywilna, Hiszpania) z dnia 26 lutego 2019 r., nr 262/2018, oraz identyczne niedawne orzeczenia, w szczególności z dni 8 i 15 października 2019 r. Rząd hiszpański również przytacza rzeszone orzeczenie nr 262/2018, ale także inne orzeczenia tego samego sądu, a mianowicie orzeczenia: nr 16/2019 z dnia 7 maja 2019 r., nr 100/2019 z dnia 9 lipca 2019 r. i nr 266/2019 z dnia 4 lutego 2020 r.

¹⁵ C-386/05, EU:C:2007:262.

¹⁶ C-204/08, EU:C:2009:439.

IV. Analiza

A. W przedmiocie dopuszczalności

29. Spółki Volvo wniosły o stwierdzenie niedopuszczalności wniosku ze względu na to, że odpowiedź na pytanie postawione przez sąd odsyłający jest jasna.

30. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w ramach współpracy pomiędzy Trybunałem a sądami krajowymi ustanowionej w art. 267 TFUE, po pierwsze, jedynie do sądu krajowego, przed którym zawisł spór i na którym spoczywa odpowiedzialność za przyszłe orzeczenie sądowe, należy, przy uwzględnieniu okoliczności konkretnej sprawy, zarówno ocena, czy dla wydania wyroku niezbędne jest uzyskanie orzeczenia prejudycjalnego, jak i ocena znaczenia pytań, z którymi ów sąd zwraca się do Trybunału. W związku z tym, jeśli postawione pytania dotyczą wykładni prawa Unii, Trybunał jest w zasadzie zobowiązany do wydania orzeczenia. Po drugie, pytania dotyczące wykładni prawa Unii, z którymi zwrócił się sąd krajowy na gruncie stanu prawnego i faktycznego, za którego ustalenie jest on odpowiedzialny, przy czym prawidłowość tych ustaleń nie podlega ocenie Trybunału, korzystają z domniemania, iż mają one znaczenie dla sprawy¹⁷.

31. W niniejszej sprawie sąd odsyłający przedstawił szczegółowo powody, dla których powzięł wątpliwości co do swojej właściwości miejscowej, uzasadniające złożenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Są one oparte na braku wyraźnego orzeczenia Trybunału wydanego w sprawie dotyczącej czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego, które wyjaśniałoby zakres art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, oraz na utrwalonym orzecznictwie Tribunal Supremo (sądu najwyższego), zgodnie z którym przepis ten nie wyklucza stosowania wewnętrznych przepisów jurysdykcyjnych.

32. W tych okolicznościach pytanie przedstawione przez sąd odsyłający jest moim zdaniem dopuszczalne.

B. Co do istoty

33. Poprzez swoje pytanie sąd odsyłający dąży do ustalenia, czy art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że w sprawach, których przedmiotem jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego, określa on nie tylko jurysdykcję krajową sądów państwa członkowskiego, na które wskazuje łącznik przewidziany w tym przepisie, lecz dokonuje również rozdziału właściwości miejscowej między sądy tego państwa.

1. Uwagi wstępne

34. W uzasadnieniu swojego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający słusznie przypomniał, że na tle takich samych okoliczności faktycznych, jak te leżące u podstawy postępowania głównego, a mianowicie okoliczności dotyczących kartelu samochodów ciężarowych, Trybunał wypowiedział się w wyroku Tibor-Trans w przedmiocie jurysdykcji sądu, do którego wniesiono powództwo o naprawienie szkody spowodowanej naruszeniem prawa

¹⁷ Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 14 lutego 2019 r., Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123, pkt 47, 48); a także z dnia 9 lipca 2020 r., Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, zwany dalej „wyrokiem Verein für Konsumenteninformation”, EU:C:2020:534, pkt 19).

konkurencji. Sąd ten wskazał również, że odpowiedź udzielona przez Trybunał w tym wyroku nie dotyczy w sposób wyraźny „mieszanego” charakteru normy jurysdykcyjnej przewidzianej w art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, w odróżnieniu od orzeczeń wydanych w sprawach dotyczących odpowiedzialności umownej, a mianowicie wyroków z dnia 3 maja 2007 r., *Color Drack*¹⁸, i z dnia 9 lipca 2009 r., *Rehder*¹⁹.

35. Pragnę zauważyć, po pierwsze, że nie jest to jedyny przypadek pojawienia się tego wcześniej niespotykanego zagadnienia²⁰. Wydaje się zatem, że sądy krajowe oczekują bardziej precyzyjnej wykładni przepisów rozporządzenia nr 1215/2012. Po drugie, należy moim zdaniem rozważyć udzielenie sądowi odsyłającemu odpowiedzi w świetle wyroku *Verein für Konsumenteninformation* i wyroku z dnia 24 listopada 2020 r., *Wikingerhof*²¹, wydanych po wniesieniu niniejszej sprawy do Trybunału.

36. Dlatego też moją analizę poświęcę najpierw postawionemu pytaniu dotyczącemu zakresu przepisu jurysdykcyjnego przewidzianego w art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012. Następnie przedstawię rozważania mające na celu doprecyzowanie kryteriów służących ustaleniu sądu właściwego miejscowo. Wreszcie, zbadam sugestię rządu francuskiego i Komisji dotyczącą uprawnienia państw członkowskich do ustanowienia organizacji sądownictwa opartej na kryterium meritum sprawy, w sposób umożliwiający na koncentrację rozpoznawania określonych sporów przed wyspecjalizowanymi sądami.

37. Na potrzeby analizy wszystkich tych zagadnień pragnę przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału w zakresie, w jakim rozporządzenie nr 1215/2012 uchyla i zastępuje rozporządzenie nr 44/2001, które z kolei zastąpiło konwencję brukselską, dokonana przez Trybunał wykładnia przepisów tych ostatnich instrumentów prawnych obowiązuje także w odniesieniu do przepisów rozporządzenia nr 1215/2012, jeżeli przepisy te można uznać za im „równoważne”²². Jest tak w przypadku art. 5 pkt 3 wspomnianej konwencji i art. 5 pkt 3 rozporządzenia nr 44/2001 z jednej strony oraz art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 z drugiej strony²³.

2. W przedmiocie ustalenia zarówno jurysdykcji krajowej, jak i właściwości konkretnego sądu w ramach danego państwa członkowskiego

38. Jestem zdania, że od czasu wydania wyroku *Wikingerhof* wątpliwości wyrażone przez sąd odsyłający co do przedmiotu art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 można łatwo rozwiązać. Trybunał uznał, że „sąd właściwy na podstawie art. 7 pkt 2 [tego rozporządzenia], a mianowicie [...] ten sąd, w którego obszarze właściwości leży rynek, na który miało wpływ zarzucane zachowanie antykonkurencyjne, jest [...] najbardziej odpowiedni do wydania orzeczenia”²⁴.

¹⁸ C-386/05, EU:C:2007:262.

¹⁹ C-204/08, EU:C:2009:439.

²⁰ Zobacz w szczególności sprawa *Allianz Elementar Versicherung* (C-652/20), obecnie zawisła przed Trybunałem.

²¹ C-59/19, zwanym dalej „wyrokiem *Wikingerhof*”, EU:C:2020:950.

²² Zobacz wyrok *Verein für Konsumenteninformation* (pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo).

²³ Zobacz wyrok *Wikingerhof* (pkt 20 i przytoczone tam orzecznictwo). Warto również wyjaśnić, że art. 4 i art. 7 pkt 1 rozporządzenia nr 1215/2012 odpowiadają odpowiednio art. 2 i art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001.

²⁴ Zobacz wyrok *Wikingerhof* (pkt 37 i przytoczone tam orzecznictwo). Wyróżnienie własne. W tym względzie należy zwrócić uwagę na różnicę redakcyjną w stosunku do brzmienia wyroku *Tibor-Trans*, do którego odnosi się sąd odsyłający. W pkt 34 tego wyroku znajdują się wyrażenia „sądy państwa członkowskiego, stanowiącego rynek, na który mają wpływ zachowania antykonkurencyjne” oraz „sądy miejsca, w którym [...] zachowania [podmiotu gospodarczego] zakłóciły zasady uczciwej konkurencji”, pochodzące z wyroku z dnia 5 lipca 2018 r., *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-27/17, zwanego dalej „wyrokiem *flyLAL-Lithuanian Airlines*”, EU:C:2018:533, pkt 40).

39. W konsekwencji uważam, podobnie jak wszystkie strony i uczestnicy postępowania, którzy przedstawili Trybunałowi uwagi na piśmie, oraz rzecznicy generalni, którzy wypowiedzieli się incydentalnie w tej kwestii przy okazji poprzednich spraw²⁵, że można w sposób wyraźny uściślić, iż art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 ma na celu uregulowanie nie tylko rozdziału jurysdykcji pomiędzy państwami członkowskimi, ale również rozdziału właściwości na szczeblu krajowym, pomiędzy sądami danego państwa członkowskiego, przy czym pozostałe kwestie proceduralne podlegają w dalszym ciągu prawu państwa członkowskiego, w którym siedzibę ma sąd rozpatrujący sprawę²⁶.

40. Tak więc wystarczające mogłoby być stwierdzenie, po pierwsze, jak w wyroku z dnia 9 lipca 2009 r., *Rehder*²⁷, wydanym w sprawie dotyczącej umowy, w odniesieniu do przepisów rozporządzenia nr 44/2001, że względu, na których oparł się Trybunał, dokonując interpretacji przedstawionej w wyroku z dnia 3 maja 2007 r., *Color Drack*²⁸, odnoszą się również do równoważnych przepisów o jurysdykcji szczególnej zawartych w rozporządzeniu nr 1215/2012 z uwagi na ich genezę, cel i miejsce zajmowane przez nie w systemie ustanowionym na mocy tego rozporządzenia. Po drugie, powody te doprowadziły Trybunał do dokonania takiej samej wykładni przepisów jurysdykcyjnych w dziedzinie zobowiązań alimentacyjnych.

41. Jednakże w celu ułatwienia zrozumienia powiązań pomiędzy wszystkimi przepisami rozporządzenia nr 1215/2012 dobrze byłoby, jak sądzę, wyszczególnić elementy przydatne do celów wykładni art. 7 pkt 2 tego rozporządzenia przy uwzględnieniu nie tylko jego brzmienia, ale także systemu, który ustanawia, i celów, do których zmierza²⁹.

42. Po pierwsze, co się tyczy brzmienia art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, warto porównać je z brzmieniem art. 4 ust. 1 tego rozporządzenia. Artykuł ten dotyczy „sądów” państwa członkowskiego, na którego terytorium mają miejsce zamieszkania pozwani. To ogólne wyrażenie określa jurysdykcję sądów państwa członkowskiego rozumianych jako całość³⁰. Wskazanie sądu właściwego miejscowo jest zatem regulowane przepisami krajowymi.

43. Natomiast w art. 7 rozporządzenia nr 1215/2012, z wyjątkiem pkt 6, prawodawca Unii przyjął wyrażenie „przed sądy *miejsca*”³¹ lub „przed sąd”, ponieważ chodzi tu o wybór, którego może dokonać powód, stosownie do konkretnego miejsca, w drodze wyjątku od normy jurysdykcji ogólnej³², w zależności od przedmiotu powództwa. I tak, w sprawach dotyczących czynu

²⁵ Zobacz w szczególności opinie rzecznika generalnego N. Jääskinen w sprawie *Melzer* (C-228/11, EU:C:2012:766, pkt 34), rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordony w sprawie *Verein für Konsumenteninformation* (C-343/19, EU:C:2020:253, pkt 74), a także w sprawie *Vereniging van Effectenbezitters* (C-709/19, EU:C:2020:1056, pkt 18).

²⁶ Zobacz także podobnie R. Thode, Art. 7 [Besondere Gerichtsstände], *Beck'scher Online-Kommentar ZPO, Brüssel Ia-VO*, München, C.H. Beck, 2020, pkt 6.

²⁷ C-204/08, EU:C:2009:439, pkt 36.

²⁸ C-386/05, EU:C:2007:262.

²⁹ Zobacz wyrok *Wikingerhof* (pkt 25 zdanie pierwsze i przytoczone tam orzecznictwo).

³⁰ Zobacz także, w dziedzinie jurysdykcji wyłącznej, wyrok z dnia 28 kwietnia 2009 r., *Apostolides* (C-420/07, EU:C:2009:271, pkt 48, 50). Trybunał orzekł w nim, że art. 22 rozporządzenia nr 44/2001, równoważny względem art. 24 rozporządzenia nr 1215/2012, który zawiera obowiązkowy i wyczerpujący wykaz sądów państw członkowskich mających wyłączną jurysdykcję międzynarodową, wskazuje jedynie państwo członkowskie, którego sądy są właściwe ze względu na przedmiot postępowania, nie rozdziela on jednak jurysdykcji w ramach danego państwa, a ustanowienie własnej struktury sądowniczej należy do każdego państwa członkowskiego. Trybunał wyjaśnił, że zasada *forum rei sitae*, o której mowa w art. 22 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, dotyczy jurysdykcji międzynarodowej państw członkowskich, nie dotyczy natomiast rozdziału jurysdykcji między sądami tych państw.

³¹ Wyróżnienie własne.

³² Zobacz w tym względzie H. Gaudemet-Talloni, M.-E. Ancel, *Compétence et exécution des jugements en Europe, Règlements 44/2001 et 1215/2012, Conventions de Bruxelles (1968) et de Lugano (1998 et 2007)*, 6e éd., Librairie générale de droit et de jurisprudence, collection „Droit des affaires”, Paris, 2018, pkt 180, s. 246, 247. Zobacz, tytułem porównania, inne przepisy rozporządzenia nr 1215/2012, które dotyczą sądu określonego miejsca, a mianowicie art. 11 ust. 1 lit. b) i art. 12 w dziedzinie ubezpieczeń, art. 18 ust. 1 w dziedzinie umów zawieranych przez konsumenta oraz art. 21 ust. 1 lit. b) w sprawach dotyczących indywidualnych umów o prace.

niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego art. 7 pkt 2 tego rozporządzenia posługuje się łącznikiem „miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę”. Podobnie na podstawie art. 7 pkt 1 lit. a) rzeczonego rozporządzenia pozwany może być także pozwany „przed sądy miejsca wykonania danego zobowiązania”.

44. Po drugie trzeba wskazać na przewidujący odstępstwa od zasady ogólnej charakter systemu ustanowionego przez rozporządzenie nr 1215/2012, który umożliwia powodowi powołanie się na jeden z przepisów o jurysdykcji szczególnej przewidzianych w tym rozporządzeniu³³, który to charakter wynika z faktu, że system ten jest zastrzeżony dla niektórych dziedzin lub ma na celu ochronę słabszej strony.

45. Po trzecie, należy podkreślić, że sformułowanie tych przepisów o jurysdykcji szczególnej jest uzasadnione, jak wyjaśniono w motywie 16 rozporządzenia nr 1215/2012, celem prawodawcy polegającym na zezwoleniu na wybór sądu państwa członkowskiego ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości³⁴. Trybunał zawsze kierował się tymi zasadami przy dokonywaniu wykładni przepisów o jurysdykcji szczególnej z myślą o określeniu łączników pozwalających na ujednoczenie jurysdykcyjnych norm kolizyjnych³⁵ i wskazanie sądu najbardziej odpowiedniego do orzeczenia w sprawie.

46. Analizę tę potwierdza sprawozdanie P. Jenarda w sprawie konwencji brukselskiej³⁶, którego analiza została potwierdzona w sprawozdaniu P. Schlossera dotyczącym konwencji w sprawie przystąpienia Danii, Irlandii i Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej do konwencji brukselskiej oraz do protokołu dotyczącego jej interpretacji przez Trybunał Sprawiedliwości³⁷.

47. W tych okolicznościach, jak można było już wywnioskować z uzasadnienia wcześniejszych wyroków Trybunału wydanych zarówno w sprawach dotyczących umowy³⁸, jak i w dziedzinie zobowiązań alimentacyjnych³⁹, nie ulega wątpliwości, że art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 wskazuje – ze względu na cele realizowane przez to rozporządzenie – bezpośrednio sąd właściwy⁴⁰.

48. Taką odpowiedź, nakładającą na sąd państwa członkowskiego, do którego wniesiono powództwo na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, obowiązek niestosowania krajowych przepisów o właściwości miejscowej, należy moim zdaniem, w szczególności ze względu na ewolucję orzecznictwa Trybunału dotyczącego kwestii jurysdykcji w przypadku

³³ Zobacz wyroki: z dnia 14 lutego 2019 r., Milivojević (C-630/17, EU:C:2019:123, pkt 81); a także Wikingerhof (pkt 26, 27).

³⁴ Zobacz, tytułem przypomnienia utrwalonego orzecznictwa Trybunału dotyczącego jurysdykcji w sprawach, których przedmiotem jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego, wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 38) oraz wyrok Wikingerhof (pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).

³⁵ Zobacz wyrok z dnia 3 maja 2007 r., Color Drack (C-386/05, EU:C:2007:262, pkt 30).

³⁶ Sprawozdanie dotyczące Konwencji z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 1979, C 59, s. 1), w szczególności s. 22.

³⁷ Dz.U. 1979, C 59, s. 71, w szczególności s. 98, pkt 81 bb).

³⁸ Zobacz, w odniesieniu do art. 7 pkt 1 lit. b) tiret drugie rozporządzenia nr 1215/2012, wyrok z dnia 15 czerwca 2017 r., Kareda (C-249/16, EU:C:2017:472, pkt 46).

³⁹ Zobacz wyrok z dnia 18 grudnia 2014 r., Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, zwany dalej „wyrokiem Sanders i Huber”, EU:C:2014:2461, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo).

⁴⁰ Zobacz w tym względzie wyjaśnienia znajdujące się w wyroku CDC Hydrogen Peroxide (pkt 55).

naruszenia prawa konkurencji, uzupełnić poprzez wyjaśnienia na temat miejsca urzeczywistnienia się podnoszonej szkody⁴¹ oraz na temat wskazania konkretnego sądu mającego jurysdykcję szczególną.

3. W przedmiocie ustalenia miejsca urzeczywistnienia się podnoszonej szkody i wskazania sądu właściwego

49. W uzasadnieniu wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym sąd odsyłający powołał się na wyrok CDC Hydrogen Peroxide⁴² i wyrok Tibor-Trans, dotyczące ustalenia sądu właściwego do orzekania w przedmiocie powództw o naprawienie szkód wyrządzonych przez kartele, z powodu których Komisja nałożyła grzywny⁴³, przy czym sąd odsyłający nie dokonał między nimi rozróżnienia, mimo że Trybunał przyjął dwa różne miejsca wystąpienia szkody, a okoliczności faktyczne sprawy w postępowaniu głównym są bliższe drugiemu wyrokowi.

50. W konsekwencji moim zdaniem Trybunał ma przy okazji niniejszej sprawy okazję dostarczyć wszelkich przydatnych sądom krajowym wyjaśnień w przedmiocie zakresu wyroku Tibor-Trans w świetle wyroku Verein für Konsumenteninformation i wyroku Wikingerhof wydanych przez Trybunał po złożeniu rozpatrywanego niniejszym wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Trybunał powinien również wyjaśnić, czy w celu osiągnięcia celu uzasadniającego istnienie łączników jurysdykcyjnych, a mianowicie uprzywilejowania bliskiego związku jurysdykcji ze sporem, można stosować kilka łączników.

a) Wyrok Tibor-Trans

51. Nawet jeśli wyrok Tibor-Trans został wydany w kontekście niemal identycznym z kontekstem, w jaki wpisuje się spór rozpatrywany w postępowaniu głównym, zasługuje on pod wieloma względami na szczegółową analizę.

52. Po pierwsze, w sprawie, która doprowadziła do wydania wyroku Tibor-Trans, do sądu odsyłającego, tak jak w postępowaniu głównym, wniesiono powództwo o naprawienie szkód polegających na zapłaceniu nadwyżki z powodu sztucznie zawyżonych cen samochodów ciężarowych w wyniku zastosowania tych samych praktyk antykonkurencyjnych.

53. O ile w sprawie, w której wydano wyrok Tibor-Trans, skarżąca spółka postanowiła skierować swoje powództwo przeciwko jednemu tylko z uczestników omawianego kartelu, u którego się nie zaopatrywała⁴⁴, o tyle w niniejszym przypadku RH pozwało spośród podmiotów odpowiedzialnych za rozpatrywany kartel szereg spółek posiadających siedziby poza Hiszpanią, od których nie nabyło bezpośrednio produkowanych przez nie samochodów ciężarowych.

⁴¹ Trybunał w swoim wcześniejszym orzecznictwie dotyczącym pojęcia „miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę”, stwierdził, że obejmuje ono swoim zakresem zarówno miejsce urzeczywistnienia się samej szkody, jak i miejsce wystąpienia zdarzenia powodującego powstanie tej szkody, wobec czego możliwe jest pozwanie pozwanego, zgodnie z wyborem powoda, przed sąd w którymkolwiek z tych miejsc (zob. wyrok Verein für Konsumenteninformation, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo), co oznacza, że miejsca te nie są tożsame (zob. w szczególności wyrok z dnia 30 listopada 1976 r., Bier, 21/76, EU:C:1976:166, pkt 24, 25).

⁴² Zobacz, w przedmiocie szczegółowego przedstawienia tej sprawy, pkt 100 i 101 niniejszej opinii.

⁴³ Zobacz pkt 22 niniejszej opinii.

⁴⁴ Zobacz wyrok Tibor-Trans (pkt 36).

Ponadto RH pozwało hiszpańską spółkę zależną tych spółek⁴⁵, od której zależny jest hiszpański dealer samochodów, u którego RH dokonywało kupna samochodów, jak można wywnioskować z akt sprawy⁴⁶.

54. Po drugie, w sprawie, w której wydano wyrok Tibor-Trans, sąd odsyłający miał wątpliwości co do analogicznego zastosowania wyroku CDC Hydrogen Peroxide, w którym Trybunał wskazał jako sąd właściwy sąd miejsca siedziby spółki powodowej ze względu na brak bezpośredniej więzi umownej między stronami i obowiązek pominięcia normy jurysdykcyjnej faworyzującej forum actoris⁴⁷.

55. Trybunał orzekł, że „art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że w ramach powództwa o naprawienie szkody spowodowanej przez naruszenie w rozumieniu art. 101 TFUE, polegające w szczególności na mających znamiona zmowy uzgodnieniach w kwestii ustalania cen i podwyższania cen brutto samochodów ciężarowych, »miejsce, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę« oznacza – w sytuacji takiej jak zaistniała w postępowaniu głównym – miejsce [położenia]ryнку, na które naruszenie to miało wpływ, czyli miejsce, gdzie ceny zostały zniekształcone, w którym poszkodowany, jak twierdzi, poniósł szkodę, nawet jeśli powództwo zostało skierowane przeciwko uczestnikowi rozpatrywanego kartelu, z którym poszkodowany nie nawiązał stosunków umownych”⁴⁸.

56. *W odniesieniu do ustalenia szkody* Trybunał wskazał, że „[s]zkoda podnoszona w postępowaniu głównym wynika zasadniczo z nadwyż[ek] w zapłaconej cenie, która została sztucznie zawyżona, i z tego względu wydaje się [...] bezpośrednim następstwem naruszenia w rozumieniu art. 101 TFUE, a w związku z tym stanowi szkodę bezpośrednią, umożliwiającą co do zasady uzasadnienie jurysdykcji sądów państwa członkowskiego, na którego terytorium szkoda ta się urzeczywistniła”⁴⁹.

57. *Co się tyczy miejsca wystąpienia bezpośrednio poniesionej szkody*, Trybunał orzekł, że „[j]eżeli rynek, na który ma wpływ antykonkurencyjne zachowanie, stanowi rynek państwa członkowskiego, na którego terytorium miała wystąpić podnoszona szkoda, należy uznać, że do celów zastosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 miejsce urzeczywistnienia się szkody znajduje się w tym państwie członkowskim”⁵⁰.

58. Na poparcie tego rozstrzygnięcia Trybunał przytoczył pkt 40 wyroku flyLAL-Lithuanian Airlines. W konsekwencji pragnę stwierdzić, po pierwsze, że w sprawie kartelu cenowego o tym samym charakterze, obłożonego sankcjami na takich samych warunkach jak kartel, który posłużył za podstawę powództwa odszkodowawczego w wyroku CDC Hydrogen Peroxide⁵¹,

⁴⁵ Podkreślam, że wątpliwości sądu odsyłającego nie dotyczą decyzji o pozwaniu hiszpańskiej spółki zależnej. W tym względzie pragnę wyjaśnić, podobnie jak rząd hiszpański, że Trybunał wkrótce rozstrzygnie [w sprawie Sumal (C-882/19)] kwestię tego, czy w ramach powództw prywatnych o naprawienie szkody poniesionej przez osobę poszkodowaną przez praktykę antykonkurencyjną stwierdzoną przez Komisję, w niniejszym przypadku decyzją w sprawie kartelu samochodów ciężarowych, ów poszkodowany jest uprawniony do żądania naprawienia tej szkody nie od spółki dominującej konkretnie wskazanej w decyzji Komisji, lecz od spółek zależnych wchodzących w skład tej samej grupy spółek, stosownie do teorii jednostki gospodarczej obowiązującej w prawie konkurencji [zob. opinia rzecznika generalnego G. Pitruzzelli w sprawie Sumal (C-882/19, EU:C:2021:293)].

⁴⁶ Z akt sprawy, którymi dysponuje Trybunał, nie wynika, by tak jak w sprawie, w której wydano wyrok Tibor-Trans (zob. pkt 30), hiszpańscy dealerzy przenosili podwyżkę cen na odbiorców końcowych. Brak wszczęcia postępowania przez bezpośrednich nabywców lub przeciwko nim przemawia za jednolitością praktyk.

⁴⁷ Zobacz wyrok Tibor-Trans (pkt 19).

⁴⁸ Wyrok Tibor-Trans (pkt 37).

⁴⁹ Wyrok Tibor-Trans (pkt 31).

⁵⁰ Wyrok Tibor-Trans (pkt 33).

⁵¹ Zobacz wyrok CDC Hydrogen Peroxide (pkt 10).

Trybunał rozszerzył rozwiązanie przyjęte przez niego w sprawie, w której krajowy urząd ochrony konkurencji stwierdził nadużycie pozycji dominującej i w której zarzucono istnienie porozumienia antykonkurencyjnego⁵². Po drugie, rozwiązanie to opiera się na zbieżności dwóch elementów, a mianowicie miejsca położenia rynku, na który ma wpływ naruszenie, i miejsca, w którym miała wystąpić podnoszona szkoda⁵³.

59. Ogólniej rzecz ujmując, w wyroku Tibor-Trans liczne inne odniesienia do wyroku flyLAL-Lithuanian Airlines odzwierciedlają ewolucję orzecznictwa Trybunału, zmierzającą do harmonizacji łączników z miejscem, w którym szkoda została bezpośrednio poniesiona, niezależnie od tego, czy chodzi o nadwyżkę w cenie płaconą przy zakupie⁵⁴ czy też o utratę sprzedaży⁵⁵, i niezależnie od tego, czy antykonkurencyjne zachowania zostały stwierdzone w drodze wcześniejszej decyzji władz, czy nie⁵⁶.

60. Ta linia orzecznictwa sprzyjająca odesłaniu do rynku, na który wpływ miały praktyki antykonkurencyjne, w związku z którymi wystąpiono do sądu o odszkodowanie, znalazła niedawno potwierdzenie w wyroku Wikingerhof, w którym Trybunał orzekł, że do zakresu spraw dotyczących czynów niedozwolonych i czynów podobnych do czynu niedozwolonego w rozumieniu art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy powództwo o zaniechanie określonego zachowania podejmowanego w ramach stosunku umownego łączącego powoda i pozwanego, oparte na zarzucie nadużycia przez pozwanego pozycji dominującej z naruszeniem prawa konkurencji⁵⁷.

61. Trybunał uznał, że w okolicznościach sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym „sąd właściwy na podstawie art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, a mianowicie [...] ten sąd, w którego obszarze właściwości leży rynek, na który miało wpływ zarzucane zachowanie antykonkurencyjne, jest [...] najbardziej odpowiedni do wydania orzeczenia w przedmiocie głównej kwestii zasadności tego twierdzenia, w szczególności w zakresie zbierania i oceny istotnych w tym względzie dowodów”⁵⁸.

62. Pragnę zauważyć, po pierwsze, że w wyroku Wikingerhof Trybunał przywiązał szczególną wagę do tego uściślenia w odniesieniu do ustalenia miejsca wystąpienia zdarzenia wywołującego szkodę, które nastąpiło lub może nastąpić, przy okazji rozważań nad możliwością zastosowania art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 w zależności od kwalifikacji roszczeń powoda⁵⁹, a nie nad ustaleniem jednego z łączników jurysdykcji wynikających z tego artykułu⁶⁰.

63. Po drugie, wydaje mi się, że z odesłań do wyroku Tibor-Trans i wyroku Verein für Konsumenteninformation, zawartych w pkt 37 wyroku Wikingerhof, należy wyciągnąć wnioski pozwalające uzasadnić przez analogię rozstrzygnięcie Trybunału w przedmiocie jurysdykcji.

⁵² Zobacz wyrok flyLAL-Lithuanian Airlines (pkt 20, 34).

⁵³ Zobacz na temat wpływu braku takiej zbieżności pkt 95 niniejszej opinii.

⁵⁴ Zobacz wyrok CDC Hydrogen Peroxide (pkt 52) i wyrok Tibor-Trans (pkt 26).

⁵⁵ Zobacz wyrok flyLAL-Lithuanian Airlines (pkt 36).

⁵⁶ W przedmiocie prawa każdej osoby, która uważa się za poszkodowaną w wyniku naruszenia reguł konkurencji, do żądania naprawienia poniesionej szkody niezależnie od uprzedniego stwierdzenia takiego naruszenia przez organ ochrony konkurencji, zob. pkt 67 i przypis 68 niniejszej opinii. Zobacz również motywy 3, 12 i 13 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/104/UE z dnia 26 listopada 2014 r. w sprawie niektórych przepisów regulujących dochodzenie roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii Europejskiej objętych przepisami prawa krajowego (Dz.U. 2014, L 349, s. 1).

⁵⁷ Zobacz wyrok Wikingerhof (pkt 36, 38).

⁵⁸ Zobacz wyrok Wikingerhof (pkt 37). Wyróżnienie własne.

⁵⁹ Zobacz wyrok Wikingerhof (pkt 33–35).

⁶⁰ W tym względzie zob. opinia rzecznika generalnego H. Saugmandsgaarda Øe w sprawie Wikingerhof (C-59/19, EU:C:2020:688, przypis 20).

b) Uzasadnienie wyboru dla celów określenia miejsca wystąpienia szkody miejsca położenia rynku, na który naruszenie ma wpływ

64. W pkt 34 wyroku Tibor-Trans, do którego odsyła wyrok Wikingerhof⁶¹, który należy odczytywać w związku z pkt 33 i 35 tego pierwszego wyroku, Trybunał uznał, że wybór *miejsca, gdzie znajduje się rynek, na który wpływ miało naruszenie* i na którym poszkodowany, jak twierdzi, poniósł szkodę, wynika z konieczności ustalenia *sądu najbardziej odpowiedniego* do rozpatrzenia powództw odszkodowawczych związanych z czynem ograniczającym konkurencję, *zapewnienia przewidywalności takiej normy* dla danego podmiotu gospodarczego i *spełnienia wymogów spójności z prawem właściwym* dla takich powództw odszkodowawczych⁶².

65. W pkt 38 wyroku Verein für Konsumenteninformation, do którego również odsyła wyrok Wikingerhof⁶³, Trybunał uzasadnił wykładnię, która doprowadziła go do przyjęcia, że *miejszem urzeczywistnienia się szkody jest miejsce, w którym kupiono sporny pojazd*⁶⁴, tym, że jest ona „również zgodna z celami bliskości i prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości, o których mowa w motywie 16 rozporządzenia nr 1215/2012, ponieważ *w celu ustalenia wymiaru poniesionej szkody sąd krajowy może musieć dokonać oceny warunków panujących na rynku danego państwa członkowskiego, na którego terytorium został kupiony ów pojazd*, przy czym sądy tego ostatniego państwa członkowskiego mają *łatwiejszy dostęp do materiału dowodowego koniecznego dla celów dokonania takiego ustalenia*”⁶⁵.

66. Ewolucja uzasadnienia łącznika przyjętego przez Trybunał w tych trzech wyrokach wskazuje moim zdaniem na uwzględnienie w sposób konkretny szczególnego wymiaru sporów z zakresu konkurencji. W przypadku bowiem bezprawnych zachowań mających wpływ na rynek gospodarczy ułatwiony dostęp do środków dowodowych koniecznych do oceny warunków panujących na tym rynku i konsekwencji takich zachowań przyczynia się do sprawnej organizacji postępowania⁶⁶. Jest to zatem czynnik decydujący o wyborze sądu najbardziej odpowiedniego do zagwarantowania przestrzegania reguł zdrowej konkurencji, co wymaga karania wszelkich naruszeń konkurencji i zapewnienia skuteczności prawa do ochrony osoby poszkodowanej.

67. Tak więc orzecznictwo Trybunału, powtórzone z uwzględnieniem takich pragmatycznych względów dowodowych, należy umiejscowić w kontekście, którego znaczenie niedawno podkreślono ponownie⁶⁷. Praktyka orzecznicza Trybunału bezustannie przyczynia się bowiem do wdrażania prawa konkurencji, a w szczególności stosowania art. 101 TFUE w kontekście

⁶¹ Punkt 34 wyroku Tibor-Trans częściowo powiela pkt 40 wyroku flyLAL-Lithuanian Airlines.

⁶² W pkt 35 wyroku Tibor-Trans mowa jest o motywie 7 i art. 6 ust. 3 lit. a) rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lipca 2007 r. dotyczącego prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych (Rzym II) (Dz.U. 2007, L 199, s. 40). Artykuł ten, mający zastosowanie od dnia 11 stycznia 2009 r., przewiduje, że prawem właściwym dla powództw odszkodowawczych związanych z ograniczeniem konkurencji jest prawo państwa, na którego rynku praktyki te wywołują skutek lub na którego rynku zachodzi prawdopodobieństwo wywołania przez nie skutku.

⁶³ W punkcie tym znajduje się też odesłanie do pkt 34 wyroku Tibor-Trans.

⁶⁴ Zobacz wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 35).

⁶⁵ Wyróżnienie własne.

⁶⁶ Zobacz wyrok CDC Hydrogen Peroxide (pkt 53) i wyrok flyLAL-Lithuanian Airlines (pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo dotyczące odpowiedzialności deliktowej).

⁶⁷ Zobacz sprawozdanie Komisji na temat wdrożenia dyrektywy 2014/104 [SWD(2020) 338 final], dostępne pod następującym adresem: https://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/report_on_damages_directive_implementation_en.pdf, a także jego omówienie w: A. Ronzano, Dommages: La Commission européenne publie un rapport transitoire sur l'évaluation de la directive „dommages” et de sa transposition par les États membres (*directive 2014/104/EU*), *Concurrences*, Institut de droit de la concurrence, Paris, 2021, nr 1, oraz komunikat prasowy Komisji: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/ip_20_2413.

prywatno-prawnym⁶⁸, ponieważ sprzyja ona rozwojowi i konsolidacji powództw odszkodowawczych wnoszonych przed sądami krajowymi⁶⁹. W tym względzie należy podkreślić, że Trybunał powierzył ochronę tego prawa rzeczonym sądom, co wzmacnia rzeczywiste działanie zasad konkurencji Unii⁷⁰. Ponadto Trybunał wyjaśnił, że powództwa o odszkodowanie z tytułu naruszenia reguł konkurencji Unii Europejskiej, wnoszone do sądów krajowych Unii, stanowią integralną część systemu służącego egzekwowaniu tych reguł, który ma na celu zwalczanie działań sprzecznych z regułami konkurencji i zapobieganie ich ponownemu popełnieniu⁷¹.

68. Wreszcie, uzupełniające działanie organów ochrony konkurencji państw członkowskich i sądów krajowych zostało potwierdzone rozporządzeniem Rady (WE) nr 1/2003 z dnia 16 grudnia 2002 r. w sprawie wprowadzenia w życie reguł konkurencji ustanowionych w art. 81 i 82 traktatu⁷². Ponadto w celu uregulowania dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia prawa konkurencji państw członkowskich i Unii, objętych przepisami prawa krajowego, dyrektywa 2014/104 określiła nowe przepisy proceduralne i materialne, które powinny zostać transponowane we wszystkich państwach członkowskich najpóźniej do dnia 27 grudnia 2016 r.⁷³

69. Jednakże, chociaż normy te mają na celu umożliwienie poszkodowanym przedsiębiorstwom otrzymania pełnego odszkodowania dzięki temu, że przewidują w szczególności reguły dowodowe mające na celu przewyższenie poważnych trudności wynikających z przesłanek dochodzenia odpowiedzialności w sporach o naprawienie szkód na gruncie prawie konkurencji, to nie przewidują one jednak przepisów szczególnych w dziedzinie jurysdykcji.

70. W konsekwencji, o ile co do zasady określenie przez Trybunał w wyroku Tibor-Trans miejsca urzeczywistnienia się szkody jako miejsca położenia rynku, na który naruszenie miało wpływ – czyli miejsca, w którym ceny rynkowe zostały zniekształcone – i na którym poszkodowany, jak twierdzi, poniósł szkodę⁷⁴, jest odpowiednie, mając na uwadze przypomniany przeze mnie kontekst towarzyszący ustaleniu, który sąd ma jurysdykcję krajową⁷⁵, o tyle wydaje mi się, że odesłanie do tego miejsca nie jest wystarczająco precyzyjne, aby określić sąd właściwy miejscowo

⁶⁸ Trybunał orzekł, że pełna skuteczność art. 101 TFUE i w szczególności skuteczność (effet utile) zakazu ustanowionego w jego ust. 1 zostałyby zakwestionowane, gdyby każda osoba nie mogła żądać naprawienia szkody, która została jej wyrządzona przez umowę lub zachowanie mogące ograniczyć lub zakłócić konkurencję [wyrok z dnia 20 września 2001 r., Courage i Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, pkt 26)], jeżeli istnieje związek przyczynowy między tą szkodą i zakazem na podstawie artykułu 101 TFUE porozumieniem czy też praktyką [wyrok z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in. (C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 25, 26 i przytoczone tam orzecznictwo)].

⁶⁹ Zobacz przywołane w przypisie 67 niniejszej opinii sprawozdanie Komisji, w którym instytucja ta stwierdza, że liczba powództw prywatno-prawnych przed sądami krajowymi o naprawienie szkody wyrządzonej w następstwie naruszenia reguł konkurencji wzrosła po przyjęciu dyrektywy 2014/104 z około 50 spraw na początku 2014 r. do 239 w 2019 r. Zobacz również W. Wurmnest, Forum Shopping bei Kartellschadensersatzklagen und die Kartellschadensersatzrichtlinie, *Neue Zeitschrift für Kartellrecht*, München, C.H. Beck, 2017, nr 2, pkt III, 2, c), i przypis 64.

⁷⁰ Zobacz wyroki: z dnia 30 stycznia 1974 r., BRT i Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs (127/73, EU:C:1974:6, pkt 15, 16); a także z dnia 20 września 2001 r., Courage i Crehan (C-453/99, EU:C:2001:465, pkt 25).

⁷¹ Zobacz wyroki: z dnia 14 marca 2019 r., Skanska Industrial Solutions i in. (C-724/17, EU:C:2019:204, pkt 45); analogicznie z dnia 21 stycznia 2021 r., Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, pkt 56).

⁷² Dz.U. 2003, L 1, s. 1. Zobacz motyw 7 i art. 6 tego rozporządzenia. Zobacz także, na temat unowocześnienia zasad i procedur dotyczących stosowania art. 101 i 102 TFUE przez rozporządzenie nr 1/2003, opinia rzecznika generalnego G. Pitruzzelli w sprawie Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2020:639, pkt 50).

⁷³ Zobacz sprawozdanie Komisji przywołane w przypisie 67 niniejszej opinii. Zauważono w nim, że transpozycja dyrektywy 2014/104 została dokonana z opóźnieniem w 21 państwach członkowskich, a liczba przypadków zastosowania przepisów stanowiących transpozycję dyrektywy przez sądy krajowe nie jest jeszcze dość znaczna. Komisja podkreśla, że pomiędzy momentem, w którym ma miejsce rozpoczęcie praktyki antykonkurencyjnej, a wydaniem orzeczenia sądowego o przyznaniu odszkodowania upływa średnio 13 lat. Zobacz także pkt 108 niniejszej opinii.

⁷⁴ Zobacz pkt 33 i 37 tego wyroku.

⁷⁵ Zobacz pkt 39 niniejszej opinii.

w danym państwie członkowskim⁷⁶. W świetle zaś innych wyroków Trybunału moim zdaniem stanowi to źródło niepewności prawnej przy korzystaniu z przysługującej powodowi możliwości wyboru jurysdykcji, przewidzianej w art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012⁷⁷.

71. Wydaje mi się zatem właściwe, aby w tej kwestii odpowiedź Trybunału na pytanie sądu odsyłającego, która ze względu na okoliczności sprawy w postępowaniu głównym powinna stanowić kontynuację linii orzeczniczej, do której należy wyrok *Tibor-Trans*, została uzupełniona w taki sposób, aby sądy krajowe otrzymały odpowiedź wykraczającą poza ścisłe ramy sprawy będącej źródłem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Należy również wziąć pod uwagę liczbę postępowań, które mogą zostać wszczęte ze względu na wagę rozpatrywanego kartelu.

c) Dokładne ustalenie miejsca wystąpienia podnoszonej szkody w obrębie rynku, na który naruszenie ma wpływ, w celu wyznaczenia sądu właściwego

72. W wyroku *flyLAL-Lithuanian Airlines*, stanowiącym fundament wyroku *Tibor-Trans*, Trybunał orzekł, że „w ramach powództwa o naprawienie szkody spowodowanej w wyniku zachowań antykonkurencyjnych »miejsce, gdzie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę«, obejmuje – w sytuacji takiej jak ta rozpatrywana w postępowaniu głównym – w szczególności miejsce urzeczywistnienia się utraty dochodu polegającej na utracie sprzedaży, to jest miejsce [położenia] rynku, na który miały wpływ owe zachowania, i na którym – jak twierdzi osoba poszkodowana – poniosła ona te straty”⁷⁸.

73. Z wykładni tej można łatwo wywnioskować dokładne miejsce wystąpienia podnoszonej szkody. Spór ten wynikał bowiem z antykonkurencyjnych zachowań podmiotu gospodarczego na rynku, na którym poszkodowane w ich wyniku przedsiębiorstwo lotnicze prowadziło zasadniczą część swojej działalności, a mianowicie loty organizowane z Wilna (Litwa) i do Wilna, stolicy państwa członkowskiego, w którym przewoźnik ten miał siedzibę. Trybunał stwierdził, że jest to rynek, „na który miały głównie wpływ [antykonkurencyjne] zachowania”⁷⁹.

74. Ponadto w pkt 40 wyroku *flyLAL-Lithuanian Airlines* Trybunał wskazał, że rozwiązanie to jest oparte na zbieżności dwóch elementów: miejsca [położenia] rynku, na który mają wpływ praktyki naruszające konkurencję, oraz miejsca, w którym wystąpiła podnoszona szkoda, spowodowana przez owe praktyki. W ten sposób zapewnione zostaje ograniczenie właściwości do szkody poniesionej na terytorium jednego tylko państwa członkowskiego oraz istnienie związku między naruszeniem interesu ogólnego a naruszeniem interesu przedsiębiorstwa lub, mówiąc ogólnie, interesu prywatnego.

75. Jednakże ze względu na to, że rynek, na który naruszenie ma wpływ, był rynkiem, na którym poszkodowany prowadził zasadniczą część swojej działalności polegającej na sprzedaży przewozów lotniczych i utracił dochody⁸⁰, owa przesłanka zbieżności dwóch elementów była siłą

⁷⁶ Pogląd ten podzieliła Komisja w odpowiedzi na pisemne pytania Trybunału. Zobacz, w przedmiocie ogólnie rozumianej trudności w ustaleniu miejsca wystąpienia rozpatrywanego naruszenia, M.E. Ancel, *Un an de droit international privé du commerce électronique, Communication Commerce électronique*, Paris, LexisNexis, 2021, nr 1, pkt 4.

⁷⁷ Zobacz w tym względzie V. Heuzé, P. Mayer i B. Remy, *Droit international privé*, 12e éd., Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 2019, pkt 296, s. 203, 204. Zobacz także, w odniesieniu do kazuistyki w orzecznictwie Trybunału, R. Thode, *op.cit.*, pkt 93, 95a.

⁷⁸ Wyrok *flyLAL-Lithuanian Airlines* (pkt 43).

⁷⁹ Zobacz wyrok *flyLAL-Lithuanian Airlines* (pkt 38, 39).

⁸⁰ Zobacz wyrok *flyLAL-Lithuanian Airlines* (pkt 39).

rzeczy spełniona⁸¹. To z kolei powinno doprowadzić – ze względu na charakter podnoszonej szkody – do konkretnego wskazania jako sądu właściwego miejscowo sądu miejsca, w którym ma siedzibę przedsiębiorstwo poszkodowane w wyniku praktyk antykonkurencyjnych⁸².

76. W wyroku *Tibor-Trans* zastosowano rozumowanie podobne do przyjętego w wyroku *flyLAL-Lithuanian Airlines*. Trybunał mógł stwierdzić istnienie związku pomiędzy rynkiem, na który ma wpływ naruszenie, a rynkiem, na którym poszkodowany miał zapłacić nadwyżkę w cenie, ze względu na fakt, że – tak jak w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym – rynek, na który miał wpływ kartel dotyczący cen samochodów ciężarowych, to rynek państwa członkowskiego, w którym poszkodowane przedsiębiorstwo kupiło samochody za pośrednictwem dealera mającego siedzibę w tym samym państwie, które jest również państwem, gdzie prowadzi ono działalność transportową⁸³.

77. W rezultacie w wyroku *Tibor-Trans* Trybunał uznał za miejsce urzeczywistnienia się szkody „miejsce, gdzie ceny zostały zniekształcone, w którym poszkodowany, jak twierdzi, poniósł szkodę”⁸⁴, a nie miejsce, w którym zapłacono nadwyżkę w cenie⁸⁵, które mogło by wynikać z bezpośredniego dostosowania pkt 43 wyroku *flyLAL-Lithuanian Airlines*⁸⁶, nie precyzując jednak, że chodzi o miejsce urzeczywistnienia się szkody⁸⁷.

78. Tymczasem należy stwierdzić, po pierwsze, że tak wskazanego sądu właściwego miejscowo w państwie członkowskim nie da się wyraźnie zidentyfikować, w odróżnieniu od rozwiązania przyjętego przez Trybunał w wyroku *CDC Hydrogen Peroxide*, w podobnym przypadku naruszenia, z powodu którego Komisja nałożyła grzywny, które to rozwiązanie polegało na zastosowaniu łącznika miejsca siedziby osoby poszkodowanej.

79. Po drugie, aby wyjść poza okoliczności faktyczne, w odniesieniu do których zwrócono się do Trybunału, należy wziąć pod uwagę różnorodność okoliczności, w których możliwe jest poniesienie szkody w przypadku istnienia kartelu cenowego, która to różnorodność stanowi istotną różnicę w porównaniu z przypadkami utrudnienia prowadzonej działalności gospodarczej. Miejsce [położenia] rynku, na który wpływ mają praktyki antykonkurencyjne, powodujące konieczność zapłaty nadwyżki w cenie, nie musi bowiem, w szczególności w sektorze

⁸¹ Jeśli chodzi o współwystępowanie szkody poniesionej na rynku ze względu na wyrządzenie szkody rynkowi, zob. analiza E. Farnoux, *Les considérations substantielles dans le règlement de la compétence internationale des juridictions: réflexions autour de la matière délictuelle*, Tome I, praca doktorska obroniona w dniu 20 października 2017 r., pkt 303. Wyjaśnia on w tym względzie, moim zdaniem słusznie, że „[m]ożna nawet odwrócić to rozumowanie: ponieważ rynek składa się ze stosunków między podmiotami gospodarczymi, to oddziaływanie na te stosunki (ponoszenie na rynku szkody przez niektóre podmioty) oznacza oddziaływanie na rynek. W ostatecznym rozrachunku wpływ na rynek należy rozumieć jako szkodę wyrządzoną poszkodowanym (nieokreślonym), mając na uwadze, że (określony) poszkodowany, który domaga się naprawienia szkody, należy w sposób nieunikniony do kręgu (nieokreślonych) poszkodowanych”.

⁸² Zobacz także podobnie, jeśli chodzi o zakres wyroku *Wikingerhof*, z którego między innymi A. Ronzano wywnioskował, że „podnosząc żądanie zaniechania ewentualnego nadużywania pozycji dominującej, hotel korzystający z platformy *Booking.com* może, co do zasady, pozwać tę spółkę przed sądem państwa członkowskiego, w którym hotel ów ma swoją siedzibę, nawet jeśli zarzucane zachowanie zostało podjęte w ramach stosunku umownego” [Compétence: la Cour de justice de l’Union européenne dit pour droit qu’une action en responsabilité fondée sur l’obligation légale de s’abstenir de tout abus de position dominante relève de la matière délictuelle au sens du règlement Bruxelles I bis (*Wikingerhof/Booking*), *Concurrences*, Institut de droit de la concurrence, Paris, 2021, nr 1].

⁸³ Zobacz wyrok *Tibor-Trans* (pkt 12, 30, 33).

⁸⁴ Wyrok *Tibor-Trans* (pkt 37).

⁸⁵ Zobacz w tym względzie ta sama uwaga w opinii rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordona w sprawie *Verein für Konsumenteninformation* (C-343/19, EU:C:2020:253, pkt 52). Porównaj z wyrokiem *Tibor-Trans* (pkt 31, 33), z którego wynika, że miejsce urzeczywistnienia się szkody znajduje się w państwie członkowskim, gdzie znajduje się rynek, na który wpływa dane naruszenie, na którego terytorium powstała szkoda wynikająca z zapłaty nadwyżki w cenie.

⁸⁶ Zobacz pkt 72 niniejszej opinii.

⁸⁷ Porównaj również z pkt 55 wyroku *CDC Hydrogen Peroxide* i pkt 40 wyroku *Verein für Konsumenteninformation*.

sprzedaży pojazdów i transportu, być zbieżne z miejscem zakupu danych dóbr ani z miejscem wykonywania działalności nabywcy końcowego, w odróżnieniu od sytuacji nabywcy bezpośredniego.

80. Z tych względów, w świetle zasady, zgodnie z którą pojęcie „miejsca, w którym nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę”, należy interpretować w sposób ścisły⁸⁸, trzeba określić kryteria pozwalające na zidentyfikowanie sądu, do którego powód może wnieść powództwo.

81. W tym celu zwracam się do Trybunału, podobnie jak spółki Volvo, rząd hiszpański i Komisja, o zastosowanie podejścia zbliżonego do przyjętego w wyroku Verein für Konsumenteninformation ze względu na to, że wyrok ów został wydany w sprawie, która ma szereg punktów wspólnych ze sprawą rozpatrywaną w postępowaniu głównym, a także ze sprawą, która doprowadziła do wydania wyroku Tibor-Trans, i stanowi kontynuację tej samej linii orzeczniczej⁸⁹. Przedmiotem rozpatrywanego powództwa było bowiem naprawienie szkody spowodowanej nabyciem samochodów od osoby trzeciej po cenie wyższej od ich rzeczywistej wartości⁹⁰ z powodu bezprawnego zachowania ich producentów⁹¹.

82. Trybunał orzekł, że szkoda, którą ponosi ostateczny nabywca, nie ma charakteru pośredniego ani też czysto majątkowego i urzeczywistnia się w momencie zakupu owego pojazdu od osoby trzeciej⁹². Kryterium to stanowi jedyny istotny łącznik z uwagi na istnienie związku z dobrem materialnym, który uzasadnia odstąpienie od poszukiwania innych szczególnych okoliczności, jak w sprawach, w których inwestycje finansowe spowodowały zmniejszenie środków zainteresowanych osób⁹³.

83. Po pierwsze, jest wobec tego od tej pory jasne, że w przypadku szkody materialnej wynikającej z utraty wartości dobra⁹⁴, która nie jest zatem szkodą czysto majątkową, miejscem urzeczywistnienia się szkody jest miejsce nabycia tego dobra⁹⁵.

84. Ponadto zdarzeniem, z którego wynika szkoda materialna, jest to, że – wraz z informacją o bezprawnym zachowaniu producenta – *zapłacie dokonanej z tytułu nabycia danego dobra* odpowiada dobro o niższej wartości⁹⁶.

85. Po drugie, okoliczności sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym powodują, że trzeba zastanowić się nad znaczeniem pojęcia „nabycia”, ponieważ RH zawarło umowy leasingu, w ramach których stało się właścicielem samochodów ciężarowych.

⁸⁸ Zobacz wyrok flyLAL-Lithuanian Airlines (pkt 26) i wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 26).

⁸⁹ Zobacz pkt 38 i 39 wyroku Verein für Konsumenteninformation, w którym odesłania do pkt 34 i 35 wyroku Tibor-Trans precyzują jego znaczenie.

⁹⁰ Zobacz wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 30).

⁹¹ Zobacz wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 29, 34, 37).

⁹² Zobacz wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 35, 37–39).

⁹³ Zobacz wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 33).

⁹⁴ Wyrażenie to rozumiane w szerokim znaczeniu obejmuje przypadki sztucznego zawyżenia cen.

⁹⁵ Zobacz wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 35). W konsekwencji należy uznać, że dla celów ustalenia sądu właściwego wyłączone jest zastosowanie łączników przywołanych we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w sprawie zakończonej wyrokiem Verein für Konsumenteninformation (pkt 10, 12), takie jak miejsce zawarcia umowy lub dostawy pojazdu. W przedmiocie analizy tych łączników zob. opinia rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordony w sprawie Verein für Konsumenteninformation (C-343/19, EU:C:2020:253, przypis 31 dotyczący miejsca, w którym zobowiązanie zostało zaciągnięte, a także, w odniesieniu do miejsca dostawy, pkt 78, 79). W odniesieniu do tej ostatniej kwestii zob. także wyrok z dnia 27 października 1998 r., Réunion européenne i in. (C-51/97, EU:C:1998:509, pkt 33, 34). W wyroku tym Trybunał wykluczył oparcie jurysdykcji na łączniku miejsca końcowej dostawy. W odniesieniu do miejsca wykonania umowy zob. opinia rzecznika generalnego N. Jääskinen w sprawie CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, pkt 50).

⁹⁶ Zobacz wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 34).

86. Okoliczność, że roszczenie odszkodowawcze opiera się na prawie konkurencji, uzasadnia moim zdaniem gospodarczo zorientowane podejście⁹⁷ do pojęcia „nabycia”, ponieważ owo nabycie prowadzi do zaksięgowania po stronie aktywów bilansu dobra będącego przedmiotem umowy leasingu.

87. Podzielam w tym względzie pogląd wyrażony przez rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordonę, zgodnie z którym „[w]łaściwy punkt wyjścia znajduje się [...] w czynności, na podstawie której dobro stało się częścią majątku poszkodowanego i spowodowało uszczerbek tego majątku. Miejsce urzeczywistnienia się szkody znajduje się tam, gdzie transakcja została zawarta”⁹⁸.

88. Miejsce zawarcia transakcji można zatem rozumieć szeroko, jako miejsce, w którym doszło do porozumienia w przedmiocie dobra i ceny⁹⁹, a nie miejsce zapłaty ceny¹⁰⁰ lub udostępnienia dobra, które to czynności mogą nastąpić w innych miejscach na etapie późniejszym niż rzeczony porozumienie¹⁰¹.

89. Wymóg przewidywalności¹⁰² dla pozwanego wydaje mi się spełniony, ponieważ z jego punktu widzenia decydujące znaczenie ma miejsce sprzedaży dobra, a w niniejszym przypadku sprzedaż samochodów przez dealerów lub przez dowolnego innego pośrednika zajmującego się ich sprzedażą, niezależnie od przeniesienia własności w sensie prawnym.

90. Spełniony jest również wymóg prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości, z uwagi na ważny interes, jaki może wynikać z faktu, że dany sąd będzie właściwy na tej samej podstawie do zbadania również ewentualnych roszczeń pośrednika zajmującego się transakcją lub kwestii ewentualnego przerzucenia przez niego nadwyżki w cenie na podmiot stanowiący wcześniejsze ogniwo w łańcuchu dostaw, co stanowi częsty środek obrony¹⁰³.

91. Wskazanie miejsca urzeczywistnienia się szkody w miejscu zawarcia transakcji, bez zaistnienia innych szczególnych okoliczności w przypadku braku przeniesienia własności, pozwala również, jak mi się wydaje, osiągnąć cele rozporządzenia nr 1215/2012, doprecyzowane przez Trybunał w najnowszych wyrokach w odniesieniu do wywiązania się w odnośnych sporach z obowiązków dowodowych w jak najlepszych warunkach¹⁰⁴.

⁹⁷ Zobacz w tym względzie, w przedmiocie jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących umowy, opartej na określeniu miejsca głównej dostawy na podstawie kryteriów gospodarczych, wyrok z dnia 3 maja 2007 r., *Color Drack* (C-386/05, EU:C:2007:262, pkt 40, 45). Zobacz również opinia rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordony w wyroku *Verein für Konsumenteninformation* (C-343/19, EU:C:2020:253, pkt 36), zgodnie z którą „nabycie przedmiotu przysparza wartości dodanej majątkowi, którego częścią się staje w wysokości równoważnej przynajmniej wartości, która z majątku ubywa (w przypadku sprzedaży jest ona wyrażana w cenie, którą płaci się za przedmiot)”.

⁹⁸ Opinia rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordony w sprawie *Verein für Konsumenteninformation* (C-343/19, EU:C:2020:253, pkt 74). Zobacz, w odniesieniu do terminu „transakcja”, art. 101 ust. 1 lit. a) TFUE.

⁹⁹ Można by również użyć wyrażenia: „miejsce, w którym powstało zobowiązanie umowne”, lub „miejsce, w którym określono faktyczną kwotę sprzedaży”, wynikających z wyroku z dnia 16 czerwca 2016 r., *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:449, odpowiednio, pkt 30, 31).

¹⁰⁰ Zobacz podobnie wyrok z dnia 16 czerwca 2016 r., *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:449, pkt 32, 39). Zobacz także wyrok z dnia 9 lipca 2009 r., *Rehder* (C-204/08, EU:C:2009:439, pkt 39).

¹⁰¹ Porównaj z wyrokiem z dnia 16 czerwca 2016 r., *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:449, pkt 38).

¹⁰² W przedmiocie przestrzegania tego wymogu, który nie stanowi wartości samej w sobie, i uwzględnienia stwierdzenia bezprawnego zachowania, zob. J.-B. Racine, *Le forum actoris en droit international privé, Droit international privé, années 2016–2018, collection „Travaux du Comité français de droit international privé”, Paris, éditions Pedone, 2019, odpowiednio pkt 79, s. 68, i 57, s. 57.*

¹⁰³ Zobacz R. Amaro i J.-F. Laborde, *La réparation des préjudices causés par les pratiques anticoncurrentielles, recueil de décisions commentées*, 2e éd., Paris, Institut de droit de la concurrence, 2020, pkt 245, s. 147. W przedmiocie wagi tej kwestii, o której świadczą prace Komisji, zob. przypis 67 do niniejszej opinii.

¹⁰⁴ Zobacz pkt 66 niniejszej opinii. Zobacz również wyrok z dnia 16 czerwca 2016 r., *Universal Music International Holding* (C-12/15, EU:C:2016:449, pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).

92. W odróżnieniu bowiem od sporów, w których czysto majątkowy charakter podnoszonej szkody uzasadnia przyjęcie, że brakowi związku z dobrem materialnym można zaradzić poprzez zastosowanie szeregu konkretnych elementów, łącznik miejsca zawarcia transakcji wystarcza co do zasady do wskazania sądu, który obiektywnie jest najbardziej odpowiedni do dokonania analizy konstytutywnych elementów odpowiedzialności pozwanego¹⁰⁵.

93. W konsekwencji wskazanie jako sądu właściwego sądu miejsca nabycia samochodów ciężarowych, których ceny zostały sztucznie zawyżone, odpowiada potrzebom dowodowym sporu, ponieważ osoba poszkodowana twierdzi, że poniosła szkodę związaną z nadwyżką zapłaconą w cenie samochodów ciężarowych w miejscu znajdującym się na rynku, na który naruszenie ma wpływ, czyli w miejscu jej działalności, z tych samych powodów, które zostały uwzględnione w wyroku Verein für Konsumenteninformation¹⁰⁶. W niniejszej sprawie tak właśnie jest w przypadku RH.

94. W związku z tym w wyniku pierwszej części mojej analizy dotyczącej wyznaczenia właściwego sądu na rynku, na który wpływ mają praktyki antykonkurencyjne, proponuję, aby Trybunał uznał, że sądem właściwym do rozpoznania powództwa o naprawienie szkód spowodowanych przez fakt zapłacenia nadwyżki w cenie przez osobę poszkodowaną w wyniku kartelu cenowego jest *co do zasady* sąd miejsca nabycia rozpatrywanych dóbr.

95. Niemniej jednak, jak już wspomniałem¹⁰⁷, należy moim zdaniem zastrzec wyjątek w odniesieniu do sytuacji, w której miejsce wystąpienia podnoszonej szkody nie jest zbieżne z miejscem prowadzenia działalności przez osobę poszkodowaną w wyniku praktyk zakłócających ceny¹⁰⁸, na przykład w przypadku nabycia samochodów w więcej niż jednym państwie członkowskim lub w szeregu punktów sprzedaży w tym samym państwie członkowskim czy jeszcze w przypadku nabycia u sprzedawcy mającego siedzibę poza rynkiem, na który naruszenie ma wpływ¹⁰⁹.

96. Chociaż w miejscu zawarcia każdej transakcji na danym rynku lub rynkach, na które naruszenie ma wpływ, warunki jego lub ich analizy są identyczne, to inaczej jest w przypadku oceny szkody poniesionej przez powoda, który został bezpośrednio poszkodowany¹¹⁰. Z założenia analiza ta może okazać się trudniejsza, jeśli właściwym sądem nie jest sąd, w którego obszarze właściwości poszkodowany prowadzi działalność gospodarczą. Jak już Trybunał podkreślił, w przypadku bezprawnego kartelu stwierdzonego w sposób wiążący ocena ta stanowi zasadniczą część zadań sądu, do którego wniesiono powództwo o naprawienie wynikającej stąd szkody¹¹¹.

¹⁰⁵ Zobacz wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo).

¹⁰⁶ Zobacz pkt 38 tego wyroku.

¹⁰⁷ Zobacz pkt 79 niniejszej opinii.

¹⁰⁸ Podobnie jak rząd hiszpański w odpowiedzi na pisemne pytania Trybunału.

¹⁰⁹ Zobacz, bardziej ogólnie, na temat specyfiki powództw odszkodowawczych w przypadku naruszeń europejskich reguł konkurencji, które dotyczą różnych państw członkowskich, H. Gaudemet-Tallon i M.E. Ancel, *op.cit.*, pkt 235, s. 357. Jeśli chodzi o wielość miejsc nabycia, która może być związana z przejęciem spółek, zob. tytułem przykładu okoliczności faktyczne przywołane w pkt 14 wyroku Tibor-Trans.

¹¹⁰ W odniesieniu do szkody poniesionej przez osobę pośrednio poszkodowaną, która urzeczywistniła się w innym miejscu niż szkoda u osoby poszkodowanej bezpośrednio i pierwotnie, która nie może stanowić podstawy jurysdykcji, zob. w szczególności wyrok Tibor-Trans (pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo), a także wyrok Verein für Konsumenteninformation (pkt 27 i przytoczone tam orzecznictwo).

¹¹¹ Zobacz wyrok CDC Hydrogen Peroxide (pkt 53, 54).

97. W tych okolicznościach uważam, że należy bliżej przyjrzeć się zagadnieniu, czy nadal celowe może być stosowanie łącznika miejsca siedziby poszkodowanego przedsiębiorstwa, przyjęte przez Trybunał w szczególnych okolicznościach¹¹².

d) Ustalenie miejsca wystąpienia szkody w miejscu siedziby poszkodowanego

98. W świetle ustalonego w rozporządzeniu nr 1215/2012 celu bliskości¹¹³ niektóre okoliczności uzasadniają moim zdaniem dalsze stosowanie łącznika miejsca siedziby poszkodowanego wskutek praktyk antykonkurencyjnych w celu zagwarantowania skutecznego rozpatrzenia odnośnych powództw odszkodowawczych, które w przypadku naruszenia bardzo rozproszonego geograficznie¹¹⁴ są złożone ze względu na swój charakter¹¹⁵ i przedmiot.

99. W praktyce nie widzę bowiem, w jaki sposób cel bliskości, który pojawia się bardzo konkretnie w orzecznictwie Trybunału¹¹⁶, miałby zostać zrealizowany poprzez wybór łącznika zobowiązującego przedsiębiorstwo, które nabyło kilka samochodów ciężarowych w różnych państwach członkowskich, do wniesienia sprawy do sądu, w którego obszarze właściwości znajduje się każde miejsce nabycia i ponadto w którym przedsiębiorstwo poszkodowane nie prowadzi działalności¹¹⁷. Poza tym, gdyby uznać, że sąd może rozpoznać jedynie szkodę, która wystąpiła w jego obszarze właściwości, przewidziane w art. 30 rozporządzenia nr 1215/2012 normy kolizyjne dla spraw, które pozostają ze sobą w związku, nie dają zadowalających rozwiązań ze względu na warunek ustanowiony w ust. 2¹¹⁸.

100. W tych okolicznościach rozstrzygnięcie Trybunału w wyroku CDC Hydrogen Peroxide zasługuje na nowe spojrzenie. Sprawa, która doprowadziła do wydania tego wyroku, dotyczyła roszczeń o naprawienie wszystkich szkód wyrządzonych przez kartel cenowy w odniesieniu do nadtlenu wodoru w kilku państwach członkowskich w różnych terminach i w różnych

¹¹² Zobacz pkt 100 i 101 niniejszej opinii.

¹¹³ Moim zdaniem poszanowanie wymogu przewidywalności nie sprawia trudności, ponieważ z punktu widzenia pozwanych będących członkami kartelu, rynki, na które zmowa ta oddziaływała, są – biorąc pod uwagę rodzaj rozpatrywanych towarów – znane, podobnie jak miejsca prowadzenia działalności przez nabywców bezpośrednich i pośrednich. Ponadto podzielał punkt widzenia przedstawiony w: J.-B. Racine, op.cit., pkt 79, s. 68, zgodnie z którym wymóg ten nie może prowadzić do uprzywilejowania sprawcy czynów niezgodnych z prawem. Wreszcie w wyroku Verein für Konsumenteninformation Trybunał opowiedział się za celem bliskości [zob. tytułem porównania pkt 78 i 79 opinii rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordony w tej sprawie (C-343/19, EU:C:2020:253)].

¹¹⁴ Zobacz pkt 108 i przypis 118 niniejszej opinii. Zobacz także wyrok z dnia 21 stycznia 2021 r., Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, pkt 51; a także analogicznie pkt 52, 53, 65).

¹¹⁵ Zobacz w tym względzie elementy do dyskusji przedstawione Trybunałowi przez rzecznika generalnego N. Jääskinena w sprawie CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, pkt 47, 50).

¹¹⁶ Zobacz pkt 66 i 67 niniejszej opinii. Moim zdaniem stopień bliskości jest z konieczności zmienny. Zobacz w tym względzie E. Farnoux, op.cit., pkt 163, 164.

¹¹⁷ Zobacz, w odniesieniu do okoliczności, że oceniane szkody poniesione przez poszkodowanego są powiązane z działalnością poszkodowanego i z rynkiem, na którym prowadzi on działalność, R. Amaro, J.-F. Laborde, op.cit., pkt 289, s. 167; oraz przykład w pkt 460, s. 248, 249. Zobacz również zagadnienia dotyczące ustalenia zbioru nabyć (pkt 442, s. 239) i przeniesienia nadwyżki w cenie (pkt 457, s. 246).

¹¹⁸ Zobacz H. Gaudemet-Tallon i M.-E. Ancel, op.cit., pkt 236, 237, s. 358–360. Zobacz w tym względzie wyrok z dnia 7 marca 1995 r., Shevill i in. (C-68/93, EU:C:1995:61, pkt 33). Zobacz także wyrok CDC Hydrogen Peroxide (pkt 54). Trybunał orzekł, że sąd miejsca siedziby spółki jest właściwy „w odniesieniu do całej szkody spowodowanej [...] w związku z zawyżoną ceną”, podnoszonej czy to wobec jednego uczestnika tego kartelu, czy wobec kilku spośród nich. W przedmiocie uproszczenia dokonanego przez Trybunał, zaaprobowanego przez R. Amaro, zob. Actions privées en matière de pratiques anticoncurrentielles – Aspects internationaux: juridiction compétente, loi applicable (droit international privé européen), *JurisClasseur Concurrence – Consommation*, Paris, LexisNexis, 2015, zeszyt 318 z dnia 14 września 2015 r., pkt 26. Zobacz także, w przedmiocie różnorodności skutków stanowiących szkodę, R. Amaro i J.-F. Laborde, op.cit., pkt 90, s. 59, 60.

miejscach¹¹⁹, stwierdzony przez Komisję¹²⁰, przedsiębiorstwom prowadzącym działalność w sektorze obróbki celulozy i papieru, które w latach 1994–2006 kupiły znaczne ilości *nadtlenku wodoru w różnych państwach członkowskich* Unii lub EOG. Ponadto w przypadku niektórych z nich nadtlenek wodoru został dostarczony do fabryk położonych w różnych państwach członkowskich¹²¹.

101. W tych okolicznościach, cechujących się wielością miejsc nabycia na różnych rynkach objętych rozpatrywanym kartelem, Trybunał orzekł, że sąd miejsca, w którym znajduje się siedziba pozywającego przedsiębiorstwa, jest właściwy do rozpoznania powództwa wytoczonego przeciwko czy to jednemu uczestnikowi tego kartelu, czy to kilku spośród nich – w odniesieniu do całej szkody spowodowanej u tego przedsiębiorstwa w związku z zawyżoną ceną zapłaconą za zaopatrzenie w produkt stanowiący przedmiot odnośnego kartelu¹²². W pkt 52 tego wyroku Trybunał uznał, że miejscem, gdzie szkoda się materializuje, jest w przypadku szkody polegającej na nadpłacie „co do zasady” siedziba danego przedsiębiorstwa.

102. W konsekwencji, po pierwsze, wydaje mi się, że wykładnię przyjętą w wyroku CDC Hydrogen Peroxide można pogodzić z interpretacją wyroków wydanych później w przypadku zbieżności między miejscem położenia rynku, na który wpływ ma zakłócenie konkurencji, a miejscem wystąpienia szkody urzeczywistnionej w postaci nadwyżki zapłaconej w cenie lub utraty sprzedaży, to znaczy zarówno wyroku flyLAL-Lithuanian Airlines, jak i wyroku Tibor-Trans, ponieważ w sprawie, w której zapadł ten wyrok, samochody nabyto w jednym tylko państwie członkowskim, mianowicie tym, w którym poszkodowany prowadził działalność¹²³. Innymi słowy, jeśli wymóg bliskości uzasadnia uprzywilejowanie forum actoris, nie widzę w tym problemu¹²⁴.

103. Po drugie, co się tyczy miejsca siedziby lub głównego przedsiębiorstwa, zdefiniowanego w art. 63 ust. 1 rozporządzenia nr 1215/2012, miejsce to musi mieć ścisły związek z miejscem powstania szkody¹²⁵. Dokładniej rzecz ujmując, działalność prowadzona w tym miejscu, mająca związek ze sporem, musi stanowić źródło transakcji, na której opiera się powództwo o odszkodowanie. Jestem również zdania, że decydujące znaczenie ma miejsce, w którym wywierany jest wpływ na działalność przedsiębiorstwa, lub miejsce, z którego działalność jest prowadzona.

¹¹⁹ Zobacz wyrok CDC Hydrogen Peroxide (pkt 56).

¹²⁰ Decyzja Komisji 2006/903/WE z dnia 3 maja 2006 r. dotycząca postępowania na mocy art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia o EOG przeciwko Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Chemicals Holding AB, EKA Chemicals AB, Degussa AG, Edison SpA, FMC Corporation, FMC Foret SA, Kemira OYJ, L’Air Liquide SA, Chemoxal SA, Snia SpA, Caffaro Srl, Solvay SA/NV, Solvay Solexis SpA, Total SA, Elf Aquitaine SA i Arkema SA (sprawa COMP/F/C.38.620 – Nadtlenek wodoru i nadboran sodu) (Dz.U. 2006, L 353, s. 54). Komisja stwierdziła, że w odniesieniu do nadtlenku wodoru i nadboranu sodu pozwane w postępowaniu głównym i inne przedsiębiorstwa uczestniczyły w jednolitym i ciągłym naruszeniu, naruszając w ten sposób zakaz karteli, o którym mowa w art. 81 WE [obecnie 101 TFUE] i art. 53 porozumienia EOG.

¹²¹ Zobacz wyrok CDC Hydrogen Peroxide (pkt 11).

¹²² Zobacz wyrok CDC Hydrogen Peroxide (pkt 53, 54).

¹²³ Zobacz pkt 76 niniejszej opinii.

¹²⁴ Zobacz podobnie J.-B. Racine, op.cit., pkt 62–64, s. 59, 60. Zobacz również V. Heuzé, P. Mayer i B. Remy, op.cit., pkt 297, s. 204, 205.

¹²⁵ Porównaj z wyrokiem z dnia 9 lipca 2009 r., Rehder (C-204/08, EU:C:2009:439, pkt 39).

104. Po trzecie, różnorodność miejsc powstawania szkód, która charakteryzuje działalność antykonkurencyjną na rynku wewnętrznym¹²⁶, jak również rozwój transakcji zawieranych przez Internet¹²⁷, przemawiają za przyjęciem, że miejscem urzeczywistnienia się szkody jest miejsce siedziby spółki. W tym względzie wydaje mi się, że warto zastanowić się nad osiągnięciem pewnej spójności z orzecznictwem Trybunału, które uwzględnia szeroki wachlarz naruszeń praw w kontekście Internetu¹²⁸. Trybunał wyjaśnił, że owa możliwość wytoczenia przez osobę uważającą się za poszkodowaną przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów życiowych, powództwa dotyczącego całości doznanych krzywd i poniesionych szkód jest uzasadniona interesem w postaci prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości, a nie zamiarem ochrony konkretnie powoda¹²⁹.

105. Po czwarte, nie sądzę, aby w dziedzinie praktyk konkurencyjnych ryzyko sukcesu postępowań stanowiących nadużycie, które, jak się uważa, łatwiej jest wszczynać w miejscu siedziby (lub w miejsca zamieszkania) osoby poszkodowanej, które to ryzyko częściowo uzasadnia decyzję o nadaniu pierwszeństwa miejscu zamieszkania pozwanego¹³⁰, było krytyczne. Należy bowiem uwzględnić fakt, że w większości przypadków powództwo odszkodowawcze opiera się na wcześniejszym stwierdzeniu naruszenia prawa konkurencji¹³¹.

106. Ponadto wydaje mi się, że należy wziąć pod uwagę propozycje ze strony doktryny, przemawiające za możliwością wniesienia sprawy do sądu miejsca siedziby powoda, ponieważ wynikają one ze stwierdzenia, że naruszenia mają wpływ na wiele rynków¹³², lub z ryzyka wytoczenia powództwa przed sądem państwa członkowskiego, na który ma wpływ kartel międzynarodowy, lecz w którym nie ma siedziby żadna ze stron sporu¹³³, lub też z mniejszego nacisku na cel, jakim jest określenie identycznego łącznika, a mianowicie łącznika rynku, na który naruszenie ma wpływ, w kontekście ustalania prawa właściwego i jurysdykcji¹³⁴.

¹²⁶ Zobacz, w odniesieniu do skutków globalizacji, sprawozdanie specjalne Europejskiego Trybunału Obrachunkowego nr 24/2020, zatytułowane „Kontrola połączeń przedsiębiorstw i postępowania antymonopolowe w UE prowadzone przez Komisję – konieczne jest wzmocnienie nadzoru rynku”, dostępne pod adresem:

https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR20_24/SR_Competition_policy_PL.pdf, i komunikat prasowy: https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INSR20_24/INSR_Competition_policy_PL.pdf.

¹²⁷ Taka sytuacja została omówiona w odpowiedzi Komisji na pisemne pytania Trybunału.

¹²⁸ Zobacz wyroki: z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in. (C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 47–50); a także z dnia 17 października 2017 r., Bolagsupplysningen i Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, pkt 32). Trybunał orzekł, że w wypadku naruszenia dóbr osobistych za pośrednictwem treści opublikowanych w witrynie internetowej osoba, która uważa się za poszkodowaną, może wytoczyć powództwo dotyczące odpowiedzialności przed sądami państwa członkowskiego, w którym znajduje się centrum jej interesów życiowych, które nadawca odnośnych treści jest w stanie znać w chwili umieszczenia tych treści w sieci. Zobacz, w odniesieniu do analizy sytuacji następczej utraty znaczenia przynajmniej przez część sporu, E. Farnoux, op.cit., pkt 291.

¹²⁹ Wyrok z dnia 17 października 2017 r., Bolagsupplysningen i Ilsjan (C-194/16, EU:C:2017:766, pkt 38).

¹³⁰ Zobacz J.-B. Racine, op.cit., pkt 72, s. 64, 65. Zobacz komentarze R. Amaro i J.-F. Laborde, op.cit., dotyczące dowodu winy, w pkt 249, s. 148.

¹³¹ Zobacz J.-F. Laborde, „Cartel damages actions in Europe: How courts have assessed cartel overcharges (2019 ed.)”, *Concurrences*, Institut de droit de la concurrence, Paris, 2019, nr 4, zwłaszcza s. 4. W 2019 r. na 239 spraw toczących się w trzynastu państwach członkowskich 57% było następstwem wydania decyzji stwierdzającej naruszenie przez organ krajowy, 40% następstwem decyzji Komisji, a jedynie 2% stanowiły powództwa samodzielne (większość spraw samodzielnych odpowiada powództwom cywilnym wnoszonym do francuskich sądów karnych). Sądy orzekały w przedmiocie powództw odszkodowawczych opartych na istnieniu kartelu w następstwie co najmniej 63 decyzji stwierdzających naruszenia (czasami jedna decyzja stwierdzająca naruszenie nakłada sankcję na kilka karteli). W konsekwencji liczba spraw kartelowych prowadzących do co najmniej jednej sprawy jest nieco wyższa.

¹³² Zobacz L. Idot, *Le contentieux international des actions en réparation pour violation du droit de la concurrence: l'arrêt CDC revisité*, *Revue critique de droit international privé*, Paris, Dalloz, 2019, nr 3, s. 786–815, w szczególności pkt 22.

¹³³ Zobacz L. Idot, *Contentieux en réparation pour violation du droit de la concurrence: de nouvelles précisions sur le lieu de matérialisation du dommage*, *Revue critique de droit international privé*, Paris, Dalloz, 2020, nr 1, s. 129–138, w szczególności pkt 8.

¹³⁴ Zobacz R. Amaro i B. Thomas, *Le contentieux de la réparation des pratiques anticoncurrentielles (juin 2019 – nov. 2019)*, *Concurrences*, Institut de droit de la concurrence, Paris, 2020, nr 1, pkt 35, „deuxième série de questions”.

107. Mówiąc ogólniej, bardzo interesująca wydaje mi się również propozycja, aby przy ustalaniu jurysdykcji sądów zdefiniować jako myśl przewodnią kwestię ułatwienia satysfakcjonującego naprawienia szkody wynikającej z czynów niedozwolonych lub naruszenia podstawowych zasad¹³⁵. Wyraża ona bowiem ideę, że wzmocnienie skutecznego wykonywania praw w tych szczególnych dziedzinach przyczynia się do realizacji ogólnych polityk prewencyjnych.

108. Z całości powyższych rozważań wynika, że dwa łączniki pozwalające na ustalenie miejsca wystąpienia szkody i służące ustaleniu jurysdykcji mogą, jak mi się wydaje, współistnieć, jeśli chodzi o powództwa odszkodowawcze związane z praktykami antykonkurencyjnymi, ze względu na realizowany cel bliskości, a w szczególności na cel polegający na ułatwieniu dostępu do środków dowodowych. Takie rozwiązanie pozwala zapewnić spójność z celami dyrektywy 2014/104, która obejmuje liczne przepisy dotyczące dowodów, ze względu na trudności w zdobywaniu danych księgowych i finansowych dotyczących przedsiębiorstw oraz danego rynku¹³⁶. Przyczynia się ono również do skuteczniejszego rozwiązywania sporów, o których złożoności świadczą dokumenty opracowane przez Komisję, pomyślane jako praktyczna pomoc dla sądów krajowych¹³⁷.

109. W tych okolicznościach wydaje mi się, że taka wykładnia przepisów jurysdykcyjnych przyczynia się do zapewnienia skutecznej ochrony sądowej prawa konkurencji Unii¹³⁸.

110. Po przeprowadzeniu mojej kompleksowej analizy dotyczącej ustalenia miejsca urzeczywistnienia się podnoszonej szkody oraz wskazania sądu właściwego na terytorium państwa członkowskiego, w którym miejsce to się znajduje, proponuję, aby Trybunał uznał, że art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 należy interpretować w ten sposób, że w ramach powództwa o naprawienie szkody spowodowanej przez naruszenie w rozumieniu art. 101 TFUE, polegające w szczególności na mających znamiona zmowy uzgodnieniach w kwestii ustalania cen i podwyższania cen dóbr, miejsce urzeczywistnienia się szkody znajduje się w państwie członkowskim, na którego terytorium znajduje się rynek, na który naruszenie to miało wpływ i na którym została zapłacona nadwyżka w cenie. Sądem właściwym miejscowo jest co do zasady sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się miejsce nabycia tych dóbr przez przedsiębiorstwo prowadzące działalność w tym samym państwie członkowskim, które należy ustalić na podstawie kryteriów gospodarczych. W braku zbieżności pomiędzy miejscem, w którym urzeczywistniła się szkoda, a miejscem prowadzenia działalności przez poszkodowanego, powództwo można wytoczyć przed sądem, w którego obszarze właściwości poszkodowany ma siedzibę.

111. Wyjaśnię teraz powody skłaniające mnie do zaproponowania Trybunałowi, aby uściślił, że zidentyfikowanie konkretnego sądu, wskazanego w oparciu o zastosowanie art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 podlega wewnętrznym przepisom dotyczącym organizacji sądów, które państwa członkowskie mogą sformułować z myślą o ewentualnej specjalizacji sądów.

¹³⁵ Zobacz J.-B. Racine, op.cit., pkt 57, s. 57, i pkt 70, s. 64.

¹³⁶ Zobacz R. Amaro i J.-F. Laborde, op.cit., pkt 144, 145, s. 85, 86. Zobacz także wyrok z dnia 21 stycznia 2021 r., Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, pkt 51).

¹³⁷ Zobacz Przewodnik Praktyczny – Ustalanie wysokości szkody w dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia art. 101 lub 102 [TFUE] [SWD(2013) 205], towarzyszący komunikatowi Komisji w sprawie ustalania wysokości szkody w dochodzeniu roszczeń odszkodowawczych z tytułu naruszenia art. 101 lub 102 [TFUE] (Dz.U. 2013, C 167, s. 19), który skupia się na nadwyżkach w cenie, podczas gdy o ich przerzucaniu mowa jest w komunikacie Komisji zatytułowanym „Wytyczne dla sądów krajowych dotyczące sposobu szacowania, jaka część nadmiernego obciążenia została przerzucona na nabywcę pośredniego” (Dz.U. 2019, C 267, s. 4).

¹³⁸ W tym względzie odsyłam do wstępnych uwag rzecznika generalnego N. Jääskinena w sprawie CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, pkt 26, 27, a także 32). Zobacz także podobnie wyrok z dnia 21 stycznia 2021 r., Whiteland Import Export (C-308/19, EU:C:2021:47, pkt 53).

4. W przedmiocie koncentracji właściwości

112. W przedstawionych Trybunałowi uwagach na piśmie rząd francuski i Komisja podkreślają w istocie, że nawet jeśli art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 określa jurysdykcję krajową i właściwość miejscową sądów właściwych do rozpoznawania transgranicznych sporów dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego, to jednak wyłącznie do państw członkowskich należy, w ramach organizacji krajowego sądownictwa, zdefiniowanie zakresu właściwości właściwych sądów, w szczególności sądów wyspecjalizowanych w dziedzinie powództw o odszkodowanie za naruszenia przepisów prawa konkurencji. W odpowiedzi na pisemne pytanie Trybunału dotyczące tej kwestii rząd hiszpański popiera tę analizę.

113. Ja również jestem tego zdania ze względu na system ustanowiony przez rozporządzenie nr 1215/2012 oraz specyfikę powództw o naprawienie szkód wyrządzonych przez praktyki antykonkurencyjne¹³⁹.

a) Analiza systemowa

114. W odniesieniu do niektórych aspektów możliwe wydaje mi się przyjęcie rozumowania analogicznego do przyjętego przez Trybunał w wyroku Sanders i Huber¹⁴⁰ oraz, w mniejszym stopniu, w wyroku z dnia 9 stycznia 2015 r., RG¹⁴¹.

115. W wyroku Sanders i Huber Trybunał rozpatrywał pytania dotyczące koncentracji właściwości w sprawach dotyczących transgranicznych zobowiązań alimentacyjnych na rzecz sądu pierwszej instancji właściwego dla siedziby sądu odwoławczego¹⁴².

116. Trybunał dokonał w ten sposób wykładni art. 3 lit. b) rozporządzenia Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w zakresie zobowiązań alimentacyjnych¹⁴³, zgodnie z którym sądem właściwym do orzekania w przedmiocie sporów transgranicznych dotyczących zobowiązań alimentacyjnych jest sąd „zwykłego miejsca pobytu wierzyciela”.

117. Jest to jeden z przepisów jurysdykcyjnych, które zastąpiły przepisy rozporządzenia nr 44/2001, stanowiącego kontynuację konwencji brukselskiej¹⁴⁴. Trybunał orzekł, że „[p]rzepis ten, który określa zarówno jurysdykcję krajową, jak i właściwość miejscową, ma na celu ujednoczenie przepisów o jurysdykcji (zob. podobnie wyrok Color Drack, C-386/05, EU:C:2007:262, pkt 30)”¹⁴⁵.

¹³⁹ Zobacz pkt 108 niniejszej opinii.

¹⁴⁰ Zobacz także podobnie opinia rzecznika generalnego M. Camposa Sáncheza-Bordony w sprawie Vereniging van Effectenbezitters (C-709/19, EU:C:2020:1056, pkt 94).

¹⁴¹ C-498/14 PPU, EU:C:2015:3.

¹⁴² Zobacz wyrok Sanders i Huber (pkt 22, 38). Konkretnie rzecz biorąc, sądem właściwym zgodnie z rozpatrywanym przepisem krajowym jest Amtsgericht (sąd rejonowy, Niemcy) właściwy dla siedziby właściwego miejscowo Oberlandesgericht (wyższego sądu krajowego, Niemcy), przed którym wierzyciel będzie ewentualnie musiał stawić się w ramach postępowania odwoławczego.

¹⁴³ Dz.U. 2009, L 7, s. 1.

¹⁴⁴ Zobacz wyrok Sanders i Huber (pkt 23). Artykuł 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009 został zredagowany w sposób podobny do przepisów dotyczących „jurysdykcji szczególnej” w sprawach alimentacyjnych zawartych w art. 5 pkt 2 konwencji brukselskiej oraz w art. 5 pkt 2 rozporządzenia nr 44/2001.

¹⁴⁵ Zobacz wyrok Sanders i Huber (pkt 30).

118. W wyroku Sanders i Huber Trybunał stwierdził, że o ile przepisy o jurysdykcji zostały zharmonizowane za pomocą określenia wspólnych łączników, o tyle zidentyfikowanie *konkretnego* sądu właściwego należy do kompetencji państw członkowskich, z zastrzeżeniem, iż te przepisy krajowe nie podważają celów rozporządzenia nr 4/2009 lub nie pozbawiają go jego skuteczności (*effet utile*)¹⁴⁶.

119. Trybunał uściślił, że wdrożenie celów bliskości i prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości nie wymaga, by państwa członkowskie ustanawiały sądy właściwe w każdym miejscu¹⁴⁷, natomiast istotne jest, by sądem właściwym był sąd, który zapewnia szczególnie bliski związek z miejscem, w którym wierzyciel alimentacyjny ma miejsce zwykłego pobytu, o którym mowa w art. 3 lit. b) rozporządzenia nr 4/2009¹⁴⁸.

120. W tym względzie Trybunał pozytywnie ocenił koncentrację właściwości, ponieważ takie rozwiązanie organizacyjne może przyczyniać się do rozwinięcia szczególnej wiedzy fachowej, odpowiadającej niektórym celom realizowanym przez rozporządzenie nr 4/2009, i do prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości¹⁴⁹.

121. W konsekwencji moim zdaniem z tych samych względów wystarczy uznać w odniesieniu do art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012, że sąd, do którego wniesiono powództwo, stwierdza w tym zakresie swoją właściwość ze względu na odpowiedni łącznik wskazujący na obszar jego właściwości¹⁵⁰, czyli na część terytorium kraju, w odniesieniu do której wykonuje swoje kompetencje¹⁵¹. Chodzi również o to, by nie czynić z kryterium geograficznego łącznika rozumianego ściśle, który uprzywilejowuje bliskość, ze szkodą dla prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości¹⁵².

122. Jednakże w wyroku Sanders i Huber Trybunał uznał, że w przypadku koncentracji właściwości konieczna jest konkretna analiza sytuacji istniejącej w danym państwie członkowskim, aby mieć pewność, że przepisy krajowe nie pozbawiają rozporządzenia mającego zastosowanie do sporu jego skuteczności (*effet utile*)¹⁵³.

123. Zastrzeżenie to wyrażono ponownie w wyroku z dnia 9 stycznia 2015 r., RG¹⁵⁴, dotyczącym przyznania wyspecjalizowanemu sądowi właściwości do badania kwestii powrotu dziecka lub pieczy nad dzieckiem mimo zawisłości przed innym sądem postępowania co do istoty

¹⁴⁶ Zobacz wyrok Sanders i Huber (pkt 32 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz także pkt 22 tego wyroku w odniesieniu do rozpatrywanego ustawodawstwa krajowego. Ustawodawstwo to podzieliło właściwość miejscową w sporach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych w zależności od istnienia lub braku elementu zagranicznego. W sprawach transgranicznych miało miejsce przekazanie właściwości miejscowej sądowi pierwszej instancji innemu niż sąd, którego właściwości podlega zainteresowany ze względu na swoje miejsce pobytu.

¹⁴⁷ Zobacz wyrok Sanders i Huber (pkt 35).

¹⁴⁸ Zobacz wyrok Sanders i Huber (pkt 36).

¹⁴⁹ Zobacz wyrok Sanders i Huber (pkt 44, 45).

¹⁵⁰ Porównaj z wyrokiem z dnia 16 maja 2013 r., Melzer (C-228/11, EU:C:2013:305, pkt 28). Zobacz, w dziedzinie umów, wyrok z dnia 3 maja 2007 r., Color Drack (C-386/05, EU:C:2007:262, pkt 37, 44).

¹⁵¹ Obszar właściwości sądu obejmuje szereg miejscowości lub jednostek administracyjnych rozmieszczonych na terytorium kraju. Zobacz w tym względzie opinia rzecznika generalnego N. Jääskinena w sprawach połączonych Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2171, pkt 55, 56).

¹⁵² W pkt 29 wyroku Sanders i Huber Trybunał podkreślił, że „cel skutecznego zarządzania wymiarem sprawiedliwości należy rozumieć nie tylko z punktu widzenia optymalizacji organizacji sądownictwa, lecz także [...] w odniesieniu do interesu stron – bez względu na to, czy występują w charakterze powoda albo w charakterze pozwanego – polegającego w szczególności na ułatwieniu im dostępu do wymiaru sprawiedliwości, a także zapewnieniu przewidywalności przepisów jurysdykcyjnych”.

¹⁵³ Zobacz pkt 32 i 46 tego wyroku. Tytułem przykładu analizy poszanowania zasady skuteczności w przypadku koncentracji sporów z zakresu pomocy rolnej przed sądem wyspecjalizowanym w tej dziedzinie zob. wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., Agroconsulting-04 (C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 50–58).

¹⁵⁴ C-498/14 PPU, EU:C:2015:3, pkt 41, 51.

w przedmiocie odpowiedzialności rodzicielskiej wobec dziecka¹⁵⁵, przy okazji badania przepisów dotyczących określenia właściwego sądu krajowego, co stanowi pochodną wyboru państw członkowskich. Warto zauważyć, że w tym przypadku Trybunał opowiedział się za celem szybkości postępowania wynikającym z rozporządzenia nr 2201/2003¹⁵⁶.

124. Tymczasem w dziedzinie naruszenia prawa konkurencji ramy prawne, w których zostaje ustanowiona koncentracja właściwości w państwie członkowskim¹⁵⁷, są całkowicie odmienne. Należy moim zdaniem wskazać na to, że w dziedzinie czynów niedozwolonych lub czynów podobnych do czynów niedozwolonych brak jest ograniczeń takich, jak wynikające ze szczególnego przedmiotu, między innymi, rozporządzenia nr 4/2009¹⁵⁸, a jeśli chodzi o sprawę zakończoną wyrokiem Sanders i Huber, szczególnych cech rozpatrywanego ustawodawstwa krajowego w świetle celów tego rozporządzenia¹⁵⁹.

125. Podzielam w tym względzie opinie wyrażone wcześniej przez innych rzeczników generalnych na temat autonomii państw członkowskich w dziedzinie koncentracji właściwości miejscowej wynikającej ewentualnie z podziału właściwości rzeczowej, która to autonomia ograniczona jest wymogiem nienaruszania skuteczności (effet utile) rozporządzenia nr 1215/2012 i zasadą równowagi¹⁶⁰.

126. Ponadto ze względu na to, że w analizie Trybunału istotną rolę odgrywa przedmiot omawianych powództw¹⁶¹, należy podkreślić elementy, które charakteryzują w sposób szczególny spory dotyczące odszkodowań z tytułu praktyk antykonkurencyjnych.

¹⁵⁵ Trybunał dokonał wykładni art. 11 ust. 7 i 8 rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz.U. 2003, L 338, s. 1 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 19, t. 6, s. 243; sprostowania: Dz.U. 2007, L 179, s. 56; Dz.U. 2009, L 70, s. 19; Dz.U. 2009, L 347, s. 32).

¹⁵⁶ Zobacz wyrok z dnia 9 stycznia 2015 r., RG (C-498/14 PPU, EU:C:2015:3, pkt 52).

¹⁵⁷ W tym względzie Komisja wyjaśniła w swoich uwagach na piśmie, że zgodnie z informacjami, którymi dysponuje, „w Belgii, Niemczech, Grecji, Hiszpanii, we Francji, we Włoszech, w Portugalii, Szwecji i na Słowacji powództwa odszkodowawcze są rozpatrywane przez wyspecjalizowane wydziały zwykłych sądów cywilnych, natomiast w Danii, na Litwie, Łotwie, w Rumunii i Zjednoczonym Królestwie są one rozpatrywane przez wyspecjalizowane sądy”. Zobacz, w odniesieniu do Francji, Włoch i Irlandii, wyjaśnienia przedstawione w: J. Riffault-Silk, Les actions privées en droit de la concurrence: obstacles de procédure et de fond, *Revue Lamy de la concurrence*, styczeń/marzec 2006 r., nr 6, s. 84–90, w szczególności s. 87. Wskazano tam również, że państwa członkowskie mogły postanowić dokonać koncentracji właściwości rzeczowej sądów w szczególności w dziedzinie własności przemysłowej. W zakresie prawa morskiego zob. opinia rzecznika generalnego N. Jääskinena w sprawach połączonych Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2171, przypis 72).

¹⁵⁸ U podstaw tego rozporządzenia leży chęć opracowania szczególnego instrumentu, odrębnego od rozporządzenia nr 44/2001, w celu wzmocnienia ochrony wierzycieli alimentacyjnych, uważanych za stronę słabszą, w szczególności w zakresie uznawania i wykonywania orzeczeń wydanych w tej dziedzinie. Zobacz wyrok Sanders i Huber (pkt 41) oraz opinia rzecznika generalnego N. Jääskinena w sprawach połączonych Sanders i Huber (C-400/13 i C-408/13, EU:C:2014:2171, pkt 38, 40).

¹⁵⁹ Zobacz przypis 146 niniejszej opinii oraz wyrok Sanders i Huber (pkt 46).

¹⁶⁰ Zobacz opinia rzecznika generalnego N. Jääskinena w sprawie CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, przypis 74), a także, w przedmiocie rozważań dotyczących różnych mających zastosowanie instrumentów, opinia rzecznika generalnego H. Saugmandsgaarda Øe w sprawie Guaitoli i in. (C-213/18, EU:C:2019:524, pkt 74, a także przypisy 67, 68).

¹⁶¹ Zobacz pkt 122 i 123 niniejszej opinii.

b) Szczególny charakter powództw o odszkodowanie z tytułu praktyk antykonkurencyjnych

127. Po pierwsze, należy przypomnieć, że brak jest uregulowań dotyczących przesłanek proceduralnych wnoszenia powództw w dziedzinie prawa konkurencji, co pozwala zasadnie uznać, iż państwa członkowskie w ramach swojej organizacji sądownictwa określają, który sąd jest właściwy rzeczowo i jaki jest zakres jego właściwości, z zastrzeżeniem poszanowania zasad równowagi¹⁶² i skuteczności¹⁶³.

128. Po drugie, uważam, podobnie jak Komisja, że należy wziąć pod uwagę wejście w życie i transpozycję dyrektywy 2014/104¹⁶⁴, a także techniczną złożoność przepisów mających zastosowanie do powództw o odszkodowanie za naruszenia przepisów prawa konkurencji¹⁶⁵.

129. Z tych względów wydaje mi się niezbędne, aby odpowiadając sądowi odsyłającemu, Trybunał oparł się na brzmieniu wyroku z dnia 16 maja 2013 r., *Melzer*¹⁶⁶, lub wyroku *CDC Hydrogen Peroxide*, dotyczących jurysdykcji w sprawach, których przedmiotem jest czyn niedozwolony lub czyn podobny do czynu niedozwolonego, w których użyto wyrażenia „sąd, w którego obszarze właściwości”.

130. W świetle wszystkich powyższych rozważań dotyczących koncentracji właściwości sądów proponuję, aby Trybunał dokonał wykładni art. 7 pkt 2 rozporządzenia nr 1215/2012 w ten sposób, że chociaż w odniesieniu do sądu właściwego do rozpoznawania sporów transgranicznych w sprawach dotyczących czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego przepis ten określa właściwość miejscową zarówno na poziomie rozdziału jurysdykcji międzynarodowej pomiędzy państwami członkowskimi, jak i w ramach rozdziału właściwości na szczeblu krajowym pomiędzy sądami danego państwa członkowskiego, państwa członkowskie mogą zdecydować o skoncentrowaniu rozpoznawania tych sporów przed pewnymi sądami w ramach krajowej organizacji sądownictwa, z zastrzeżeniem poszanowania zasad równowagi i skuteczności. W szczególności w dziedzinie prawa konkurencji państwa członkowskie powinny czuwać, by przepisy, które stanowią lub stosują, nie podważały skutecznego stosowania art. 101 i 102 TFUE.

¹⁶² Zgodnie z ową zasadą szczegółowe zasady postępowania w sprawach skarg mających na celu zapewnienie ochrony praw, które podmioty prawa wywodzą z prawa Unii, nie mogą być mniej korzystne niż szczegółowe zasady postępowania dotyczące podobnych postępowań o charakterze wewnętrznym, zobacz w szczególności wyrok z dnia 27 czerwca 2013 r., *Agrokonsulting-04* (C-93/12, EU:C:2013:432, pkt 36). W przypadku praktyk antykonkurencyjnych mogą to być powództwa wnoszone na podstawie decyzji władz krajowych. Zobacz C. Blumann i L. Dubouis, *Droit matériel de l'Union européenne*, 8e éd., Paris, Librairie général de droit et de jurisprudence, 2019, pkt 938, s. 665.

¹⁶³ Zobacz w celu przypomnienia rzeczonych ogólnych zasad mających na celu zapewnienie ochrony praw, które jednostki wywodzą z bezpośredniej skuteczności prawa konkurencji, wyrok z dnia 13 lipca 2006 r., *Manfredi i in.* (od C-295/04 do C-298/04, EU:C:2006:461, pkt 62, 71 i przytoczone tam orzecznictwo). Zobacz także wyrok z dnia 21 stycznia 2021 r., *Whiteland Import Export* (C-308/19, EU:C:2021:47, pkt 46).

¹⁶⁴ Zobacz pkt 68 niniejszej opinii.

¹⁶⁵ Zobacz przypis 137 do niniejszej opinii.

¹⁶⁶ C-228/11, EU:C:2013:305.

V. Wnioski

131. Mając na względzie całość powyższych rozważań, proponuję Trybunałowi, by na pytanie przedstawione przez Juzgado de lo Mercantil n° 2 de Madrid (sąd gospodarczy nr 2 w Madrycie, Hiszpania) odpowiedział następująco:

Artykuł 7 pkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że:

- wskazuje jako sąd właściwy sąd państwa członkowskiego, w którego obszarze właściwości w szczególności urzeczywistniła się szkoda bezpośrednia;
- w ramach powództwa o naprawienie szkody spowodowanej przez naruszenie w rozumieniu art. 101 TFUE, polegające w szczególności na mających znamiona zmowy uzgodnieniach w kwestii ustalania cen i podwyższania cen dóbr, miejsce urzeczywistnienia się szkody znajduje się w państwie członkowskim, na terytorium którego znajduje się rynek, na który naruszenie to miało wpływ i na którym została zapłacona nadwyżka w cenie. Sądem właściwym miejscowo jest co do zasady sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się miejsce nabycia tych dóbr przez przedsiębiorstwo prowadzące działalność w tym samym państwie członkowskim, które należy ustalić na podstawie kryteriów gospodarczych. W braku zbieżności pomiędzy miejscem, w którym urzeczywistniła się szkoda, a miejscem prowadzenia działalności przez poszkodowanego, powództwo można wytoczyć przed sądem, w którego obszarze właściwości poszkodowany ma siedzibę;
- państwa członkowskie mogą zdecydować o skoncentrowaniu rozpoznawania tych sporów przed pewnymi sądami w ramach krajowej organizacji sądownictwa, z zastrzeżeniem poszanowania zasad równoważności i skuteczności. W szczególności w dziedzinie prawa konkurencji państwa członkowskie powinny czuwać, by przepisy, które stanowią lub stosują, nie podważały skutecznego stosowania art. 101 i 102 TFUE.